

KUVITUKSISTA KOHTAAMISIIN

Valokuvaajien ajatuksia ja kokemuksia ammatillisesta vuorovaikutusosaamisesta

Sannamari Ratilainen

Tampereen yliopisto
Viestinnän, median ja teatterin
yksikkö
Visuaalinen journalismi
Pro gradu -tutkielma
Marraskuu 2014

TAMPEREEN YLIOPISTO, Viestinnän, median ja teatterin yksikkö
RATILAINEN, SANNAMARI: Kuvituksista kohtaamisiin – Valokuvaajien ajatuksia ja
kokemuksia ammatillisesta vuorovaikutusosaamisesta

Pro gradu -tutkielma, 76 s., 2 liitesivua.
Marraskuu 2014

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on tutkia lehtivalokuvaajien ja kuvajournalistien
ammattillista vuorovaikutusosaamista.

Opinnäytetyössä kartoitetaan ja eritellään niitä työtapoja ja -menetelmiä, joita valokuvaaj
jat käyttävät työskennellessään erilaisten ihmisten kanssa vaihtelevissa kuvausolosuh-
teissa. Työssä myös tutkitaan, kuinka lehtivalokuvaajat suhtautuvat ja asennoituvat vuo-
rovaikutustilanteisiin sekä työnsä mahdollisiin muutoksiin ja ristipaineisiin.

Tutkielman näkökulma on laadullinen, ja aineisto koostuu teemahaastatteluista, jotka to-
teutettiin helmi- ja maaliskuun aikana 2014. Tutkielmaan on haastateltu neljää valoku-
vaajaa, jotka valikoituvat tutkimukseen heidän työkokemuksensa perusteella. Sisäl-
lönanalyysimenetelmänä haastattelumateriaalin analyysissä käytettiin teemoittelua ja
tyypittelyä.

Tutkimuksessa tukeudutaan vahvasti puheviestinnän alaan kuuluvan ammattiosaamisen
ja professionaalisen viestinnän tutkimuksen peruskäsitteistöön ja - lähtökohtiin. Aikai-
sempaa tutkimustietoa erityisesti valokuvaajien alakohtaisesta professionaalista vuoro-
vaikutusosaamisesta ei ollut saatavilla.

Aihetta lähestytään professionaalisen vuorovaikutusosaamisen lähtökodista. Viestintä-
osaamista tarkastellaan ammatillisen vuorovaikutusosaamisen relatiivisessa kontekstissa
ja tutkielmassa pohditaan viestinnän merkityksellisyyttä ammatillisissa vuorovaikutus-
suhteissa.

Analyysiosuuden ensimmäisessä alaluvussa käsitellään valokuvaajien omia kokemuksia,
ajatuksia ja asenteita liittyen henkilökuvaustyöskentelyn vuorovaikutussuhteisiin. Seu-
raavassa luvussa jaotellaan henkilökuvaustilanteiden variaatioita valokuvaajan ja kuvat-
tavan henkilön välisen vuorovaikutussuhteen näkökulmasta tarkasteltuna. Kolmannessa
luvussa tarkastellaan henkilökuvaustilanteiden erilaisia jännitteitä mm. työn kiireellisyy-
den ja eettisyyden näkökulmasta. Päätösluvussa valokuvaajien keskeisiä vuorovaikutus-
taitoja eritellään tiivistetysti alustavan taitoluokituksen muodossa.

Avainsanat: valokuvaaja, ammatillinen vuorovaikutusosaaminen, interpersoonallinen
viestintä, työssäoppiminen, vuorovaikutusosaaminen, henkilökuvaus

Kiitokset

Haluan kiittää Maija Gerlanderia ja Anssi Männistöä, jotka auttoivat ja kannustivat minua kun kaipasin apua.

Ja erityisesti haluan kiittää haastateltaviani: Tomi Gladia, Kimmo Häkkilää, Tiina Puputtia ja Raine Lehtorantaa. Heidän ansiostaan tiedän nyt paljon enemmän.

Tampereella 25.11.2014

Sannamari Ratilainen

”Valokuva, lehtikuva, se jättää aina sen pienen salaisuuden, jonkun, jota sä et ymmärrä. Se on parhaimmillaan hyvä tarina, novelli. Se kiehtoo, se on hyvä, mutta se ei kuitenkaan avaudu koskaan kunnolla.”

Raine Lehtoranta

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimuksen tausta.....	1
1.2	Tutkimuskysymykset	4
1.3	Tutkimuksen rakenne	6
2	AMMATILLINEN VUOROVAIKUTUSOSAAMINEN	7
2.1	Retoriikan perinteistä keskinäisviestinnän tutkimukseen.....	7
2.1.1	Interpersoonallinen viestintä ja vuorovaikutusosaaminen	9
2.1.2	Ammatillinen vuorovaikutusosaaminen.....	13
2.2	Lehtikuvaajan työnkuva.....	14
2.2.1	Lehtikuvaajan ammatillinen viestintäsuhde	15
2.2.2	Lehtikuvaajan tilannekohtaiset vuorovaikutustaidot.....	17
3	TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	20
3.1	Aikaisemmat tutkimukset	20
3.2	Tutkimuskysymyksien rajausta ja määrittely	21
3.3	Tutkimuksen toteutus	21
3.3.1	Laadullinen tutkimus.....	21
3.3.2	Avoin teemahaastattelu	23
3.3.3	Haastateltavien valintaprosessi	27
3.3.4	Tutkimusaineiston analyysi	29
4	ANALYYSI.....	32
4.1	Lehtikuvaus - palkitsevaa ja kuluttavaa.....	33
4.1.1	Kuvaaminen alkaa asennoitumisesta.....	33
4.1.2	Kokemukset kasvattavat varmuutta, varmuus rentoutta	39
4.1.3	Ammatillisen vuorovaikutusosaamisen monitasoisuus.....	41
4.2	Henkilökuvaustilanteiden variaatioita	44
4.2.1	Seuraaminen välimatkan päästä ja nopea reagointi	44
4.2.2	Ohjaamisesta ja heittäytymisestä	48
4.2.3	Läsnäolo ja tunnelma	54
4.3	Ammatilliset jännitteet ja konfliktit.....	56
4.3.1	Kuvaustilanteissa jännitteet ovat arkipäivää.....	56
4.3.2	Pohdintaa ammattietikasta.....	61
4.3.3	Kiire karsii ja kuluttaa kunnianhimoa	63
4.4	Analyysin johtopäätökset.....	66
4.4.1	Analyysin tiivistelmä.....	66
4.4.2	Tiivistelmä valokuvaajien vuorovaikutustaidoista	69
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	71
5.1	Tutkimuksen tarkastelua ja pohdintaa	71
5.2	Tutkimuksen merkitys ja jatkotutkimusaiheet	73
	Lähdeluettelo	74
	Haastattelut	76
	Liite 1: Farmaseuttien tunnistettuja keskeisiä vuorovaikutustaitoja	1
	Liite 2: Teemahaastattelurunko.....	2

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Visuaalisen journalismin opinnäytetyössäni tutkin valokuvaajien vuorovaikutustaitoja ja -osaamista erilaisissa henkilökuvauskuvaustilanteissa. Tavoitteenani on kartoittaa valokuvaajien työmenetelmiä, kokemuksia, asenteita ja suhtautumistapoja liittyen ammatilliseen vuorovaikutusosaamiseen.

Lehtikuvaajien henkilökuvaustilanteet ovat dynaamisia, luovia ja sosiaalisista tekijöistä rakentuneita tapahtumia. Valokuvaajat tekevät työtänsä yksilöllisellä ja persoonallisella otteella. Vuorovaikutustaitojen hyödyntäminen edesauttaa valokuvien onnistumista niiden kiinnostavuuden ja koskettavuuden kannalta. Viestintä on olennainen osa valokuvaajien työnkuvaa ja siten ammatillinen vuorovaikutusosaaminen on keskeisessä roolissa vaikuttaen mm. kuvaajien ammatti-identiteettiin sekä työn mielekkyyteen.

Opinnäytetyöni tavoitteena on tutkia ja tarkastella vuorovaikutustilanteita analyttisesti ja pohtia vuorovaikutustaitojen merkitystä ammattivalokuvaajan työskentelyssä. Pyrin kuvailemaan, kuinka kuvaustilanteessa vuorovaikutussuhde alkaa, etenee ja rakentuu: syntyykö valokuvaajan ja kuvattavan välillä luottamuksen ja kohtaamisen kokemus? Onko se edes tarpeellista työn onnistumisen kannalta? Tutkielmassa pyritään selvittämään, kuinka haastateltavat kuvaajat suhtautuvat henkilökuvaustilanteisiin vuorovaikutteisuuden kannalta tarkasteltuna. Millaiseen vuorovaikutussuhteeseen he pyrkivät kuvaustilanteessa ja kuinka he määrittävät rajansa journalistisen ammatillisuuden ja yksityisyyden välimaastossa?

Kartoitan vuorovaikutustilanteiden hallintaa ammattivalokuvaajan näkökulmasta. Pyrin myös tarkastelemaan kuvaajan läsnäolon olemusta ja luottamuksen saavuttamista kuvaustilanteessa – onko se asia, johon kuvaajat pyrkivät? Vuorovaikutusosaaminen voi olla osittain tiedostamatonta, mikä tekee aihepiirin käsittelyn ja analysoinnin monitulkintaiseksi. Tavoitteenani on selvittää, miten kuvaaja tekee itsensä ja kuvausideansa ymmärteyksi sekä kuinka paljon kuvaajat työkokemuksen karttuessa oppivat erilaisia metodeja

kuvaustilanteiden hallintaan. Valokuvaajan ja kuvattavan väliseen kommunikaatioon liittyy paljon niin kutsuttua ”hiljaista tietoa”. Haluaisin löytää ja selvittää näitä ammatillisuuden mukanaan tuomia käytännön oivalluksia. Lisäksi haluan selvittää, kokevatko lehtikuvaajat, että työn luonne tai sen odotukset ovat muuttuneet viime vuosina. Millaisia ristipaineita he työssään vuorovaikutustilanteissa mahdollisesti kokevat?

Lähestyn tutkimuskysymyksiäni puheviestinnän tutkimuksen ja teorioiden kautta. Keskityn erityisesti *ammatillisen vuorovaikutusosaamisen käsitteeseen*. Kartoitan myös *interpersoonallista viestintää ja vuorovaikutusosaamista*. Jäsennän viestintäsuhteita relationaalisen viestinnän näkökulmasta. Aikaisemman valokuvaajien alakohtaisen tutkimuksen puuttuessa tutkielman teoreettinen viitekehys muodostuu professionaalisia viestintäsuhteita käsittelevästä tutkimuksesta. Hyödynnän ja sovellan terveysviestinnän tutkimuksen piirissä tehtyä farmasian alakohtaista asiakasviestintää käsittelevää tutkimusaineistoa kehittäessäni alustavan valokuvaajien henkilökuvaustilanteiden taitoluokituksen.

Hyödynnän ja adaptoin tutkielmassani aikaisempia puheviestinnällisiä tutkimuksia, joissa tutkitaan professionaalisia viestintäsuhteita, jotka perustuvat ns. asiantuntija-asiakassuhteeseen (esim. farmaseutti-asiakas). Tarkastelen valokuvaajan suhdetta kuvattaviin henkilöihin samankaltaisena ammatillisena suhteena ja tavoitteenani on kartoittaa ja eritellä valokuvaajien ammatillisen vuorovaikutusosaamisen alakohtaisia ja erityisiä ominaispiirteitä.

Teoreettisen viitekehysten avulla ja valokuvaajien haastatteluiden perusteella pyrin muodostamaan kuvan valokuvaajien ammattiosaamisen ja vuorovaikutustaitojen välisestä suhteesta, merkityksestä ja monimuotoisuudesta. Tyypillisesti professionaaliset viestintäsuhteet ovat epäsymmetrisiä ja jännitteisiä. Analysoidessani haastateltavien kertomuksia kuvaustilanteista tarkastelin valokuvaajien yksilöllisiä tapoja reagoida vaihteleviin tilanteisiin ja jännitteisiin.

Pohdittaessa lehtikuvaajan ammatti-identiteettiä kurkistetaan myös fenomenologis-eksistenttialistisen filosofian maailmaan. Haastateltavat reflektivat viestivän ihmisen vuorovaikutteisuutta ja viestintää laajemminkin kuin ammatillisen vuorovaikutusosaamisen näkökulmasta. On perusteltua kysyä, työskentelevätkö valokuvaajat ”valokuvaajan roolissa” ja ammatti-identiteetin suojissa? Ammattiosaamisen yksi osa-alue on työn eettisten

vaatimusten ymmärtäminen ja niiden kunnioittaminen. Eettinen pohdinta journalistisesta ammattiosaamisesta pohjautuu henkilön maailmankuvaan ja käsitykseen viestinnän ihanteista ja arvoista, ja kuinka niitä voi työssään toteuttaa. Kuinka määrittelemme merkityksellisen viestinnän lehtikuvaajan arjessa? Ammatillinen viestintä voi olla taidokasta, hyvin hallittua ja hyvin tarkoituksenmukaista - voiko se myös samaan aikaan olla valokuvaajalle täysin mitään sanomatonta? Tai voiko valokuvaaja tuntea työn kautta toteuttavansa aidosti inhimillistä olemassaoloaan – jotain hyvin merkityksellistä?

Kuinka sitten kiinnostuin valokuvaajien vuorovaikutusosaamisesta niin paljon, että päätin aloittaa tämän tutkielman tekemisen? Ensinnäkin, halusin tehdä tutkielman aiheesta, joka olisi käytännönläheinen ja josta voisin oppia valokuvaajana. Tahdoin tutkielman tekemisen kartuttavan ammattitaitoani ja ymmärrystäni ajatellen valokuvaajana työskentelyä tulevaisuudessa.

Valokuvausharrastukseni on kehittynyt ammattimaisemmaksi usean vuoden ajanjaksolla, jolloin olen opiskellut valokuvausta sekä työskennellyt lehtikuvaajana sekä mm. erilaisissa mediakasvatushankkeissa. Olen pohjakoulutukseltani medianomi ja olen opiskellut valokuvausta Voionmaan opiston valokuvauslinjalla. Tampereen Visuaaliviestinnän Instituutissa olen osallistunut useille viikonloppukursseilla opiskellen mm. studio- ja miljöökuvauksen perusteita. Opintojeni ja kurssien aikana en ollut kertaakaan törmännyt mallinohjaus- tai vuorovaikutustaitojen opettamiseen.

Mallinohjaustilanteiden hallinta on kuitenkin mietityttänyt minua paljon. Pysähdyttävät ja luontevat henkilö kuvat inspiroivat pohtimaan kuvaustilanteen dynamiikkaa. Lehtivalokuvia katsellessani saatan pohtia usein, kuinka valokuvaaja on mahtanut toimia ja onnistunut toteuttamaan kyseisen kuvauksen.

Omassa työskentelyssäni henkilökuvaus näyttäytyy antoisana, mutta myös vaikeana ja raskaanakin. Olen kokenut kuvaustilanteita, jolloin yhteistyö kuvattavan kanssa on erittäin luontevaa, vaivatonta ja melko spontaania – ja erittäin palkitsevaa. Olen myös turhautunut tilanteisiin, jolloin kuvaustilanne ei ole onnistunut vaan kuvista kuultaa jotain epäluontevaa ja väkinäistä. Joskus ongelman syy on aivan ilmeinen, joskus en välttämättä osaisi edes määritellä, kuinka olisin voinut korjata tilanteen.

Visuaalisen journalismin maisteriopintojeni aikana Tampereen yliopistolla meitä opettivat taitavat sekä kannustavat opettajat. Mallinohjaus- tai vuorovaikutustaitoja ei kuitenkaan käsitelty erityisemmin kuvaustyöpajojen yhteydessä. Usein opiskelijoiden kanssa kuvauskeikkojen jälkeen keskusteltiin, kuinka kuvaukset olivat menneet. Usein keskustelun aiheena oli, olivatko kuvattavat ihmiset olleet helposti- tai vaikeasti lähestyttäviä. Harvemmin keskusteltiin vuorovaikutussuhteesta tai siitä, kuinka valokuvaaja vaikuttaa omalla lähestymistavallaan tilanteen onnistumiseen.

Useissa valokuvaukirjoissa todetaan, kuinka mallinohjaustaidot ovat ensiarvoisen tärkeitä henkilökuvien onnistumisen kannalta. Ohjeet mallinohjaukseen on kuitenkin ympäröityä, ja usein aihe sivuutetaan nopeasti ja ohjeita löytyy tarkempina tekniikan hallinnan puolelta. Se on ymmärrettävää sinänsä, koska onkin kyse henkilökohtaisista taidoista ja kuvaajan yksilöllisestä lähestymistavasta valokuvaukseen. Uskon kuitenkin, että aihe kiinnostaa minun lisäksi monia muitakin valokuvaajia työkokemusvuosista riippumatta.

1.2 Tutkimuskysymykset

Tutkielman yleissävy on kuvaileva ja pohdiskeleva. Tutkimuskysymykset muotoutuivat seuraavasti:

1. Kuinka valokuvaajat suhtautuvat kuvauksien vuorovaikutustilanteisiin ja millaiseen vuorovaikutukseen he niissä pyrkivät?
2. Millaisia ammatillisia vuorovaikutustaitoja ja työmenetelmiä journalistiset valokuvaajat käyttävät työssään kuvaustilanteissa?
3. Millaisena haastateltavat kokevat työn luonteen ja työn mahdolliset muutokset ja ristipaineet?

Tutkimuksessa haastattelen neljää eri valokuvaajaa: Kimmo Häkkilää, Tiina Puputtia, Tomi Gladia ja Raine Lehtorantaa.

Kimmo Häkkilä työskentelee toimittajana paikallislehdessä, ja toimittajan työn ohella toimii myös valo- ja videokuvaajana. Tiina Puputti työskentelee freelancer-valokuvaajana, valokuvaajakouluttajana ja -kirjoittajana. Tomi Glad ja Raine Lehtoranta ovat työskennelleet lehtikuvaajina ja kuvajournalisteina sanoma- ja maakuntalehdissä. Heillä molemmilla on myös työkokemusta ulkomailla työskentelystä. Kaikki haastateltavat esittelevät tarkemmin myöhemmin.

Pyysin valokuvaajia tuomaan ja esittelemään muutamia heidän ottamiaan henkilökuvia haastattelutilanteessa. En halunnut etukäteen määritellä valokuvien aihevalintoja, vaan halusin antaa heidän itse päättää kuvaesimerkit. Tausta-ajatuksena ja pyrkimyksenä oli, että kuvaajat esittäisivät heille jollain tavalla tärkeitä ja mieleenpainuneita valokuvia.

Valokuvaesimerkkien kautta havainnollistetaan lehtikuvaajan kuvaustilanteiden ja niiden lähtökohtien eri variaatioita. Erilaisissa kuvaustilanteiden asetelmissa valokuvaaja lähestyy kuvattavaa jo lähtökohtaisesti eri tavoin, jolloin kuvaustilanteen vuorovaikutussuhteen luonne ja merkitys myös vaihtelee suuresti. Vuorovaikutussuhde kuvaajan ja kuvattavan välillä voi olla lähes olematon – tai vaihtoehtoisesti myöskin hyvin intensiivinen.

Kuvaustilanteista on löydettävissä paljon samankaltaisuuksia ja kuvaajat kertovat minkälaisia rutiineihin perustuvia strategioita he ovat kehittäneet erityyppisien tilanteiden hallintaan. Kuvaustilanteessa he voivat keskittyä painottamaan eri asioita: seuraamaan ja kuvaamaan ihmisten olemusta ja ilmeitä, korostaa kuvaustilanteen valo-olosuhteita tai käyttää valokalustoa luodakseen lisää tunnelmaa ja visuaalisuutta kuviin.

1.3 Tutkimuksen rakenne

Seuraavaksi esittelen tutkielman rakenteen. Johdantoa seuraa tutkielman teorialuku ”Ammatillinen vuorovaikutusosaaminen”. Luvussa määritellään tutkielmassa käytettävät keskeisimmät käsitteet: mm. *vuorovaikutusosaaminen* sekä *ammatillinen vuorovaikutusosaaminen*. Luvussa myös kuvaillaan lehtikuvaajan työn luonnetta ja kartoitetaan lehtikuvaajan tarvitsemia tilannekohtaisia vuorovaikutustaitoja.

Kolmannessa luvussa esitellään tutkielman tutkimustehtävä. Luvussa esitellään tarkemmin tutkimusongelmien rajausta ja määrittelyä, sekä viitataan aikaisempiin tutkimuksiin puheviestinnän tutkimuksen piiristä. Tutkimus on laadullinen tutkimus, jonka aineisto on kerätty avoimessa teemahaastattelutilanteissa. Luvussa esitellään haastateltavat valokuvaajat tarkemmin ja kerrotaan valintaprosessista perusteluineen. Tutkimustehtäväluvun lopuksi esitellään tutkimuksen analyysimenetelmä.

Neljäs luku on tutkielman tutkimusanalyysi. Luvussa annan paljon tilaa haastateltavien puheenvuoroille. Ensimmäisessä alaluvussa käsitellään henkilö kuvauksen luonnetta ja kuvaajien lähestymistapoja kuvaustilanteisiin. Luvussa kuvaillaan valokuvaajien kertomana millaiseen vuorovaikutukseen he pyrkivät, kuinka vuorovaikutustilanteet etenevät ja miten valokuvaajat kannattelevat tilanteita tai motivoivat kuvattavia. Toisessa alaluvussa kartoitetaan henkilö kuvaustilanteiden variaatioita haastateltavien valokuvaesimerkkejä tarkastellen. Valokuvat ja kuvaustilanteiden esimerkit on tyypitelty valokuvaajan ja kuvattavan henkilön välisen vuorovaikutussuhteen luonteen mukaan. Esimerkkejä käsitellään välimatkan, läsnäolon ja ohjaamisen näkökulmasta tarkasteltuna. Kolmannessa alaluvussa tarkastellaan henkilö kuvaustilanteiden erilaisia jännitteitä ja mahdollisia konflikteja. Jännitteitä lähestytään pääasiallisesti henkilö kuvaustilanteiden näkökulmasta, mutta myös laajemminkin ammatillista viestintää ajatellen. Tutkimustuloksien neljännessä ja viimeisessä alaluvussa eritellään valokuvaajien keskeisiä vuorovaikutustaitoja henkilö kuvaustilanteissa tiivistetysti alustavan taitoluokituksen muodossa.

Viimeinen luku toimii pohdintana ja yhteenvetona. Luvussa käsitellään tutkimuksen merkitystä, luotettavuutta ja mahdollisia jatkotutkimusaiheita. Lopuksi esitellään yhteenvedo ja pohdinta tutkimuksesta.

2 AMMATILLINEN VUOROVAIKUTUSOSAAMINEN

Tässä luvussa esitellään tutkielman keskeisimmät käsitteet, lähteet ja teoreettinen tausta. Aluksi, ennen varsinaista käsitteistöä, esitellään lyhyesti puheviestinnän tutkimusalaa ja -historiaa, johon tutustuin aloittaessani puheviestinnän teorioihin perehtymisen.

Kaksi keskeisintä tutkielmassa hyödynnettyä tiedonlähdettä ovat olleet Tarja Valkosen väitöskirja ”Puheviestintätaitojen arviointi” sekä Marja-Leena Hyvärisen väitöskirja ”Alakohtainen vuorovaikutuskoulutus farmasiassa”. Lehtivalokuvaajien työskentelyä ei ole aikaisemmin tutkittu ammatillisen vuorovaikutusosaamisen näkökulmasta tarkasteltuna. Tutkimuksen aihe näyttäytyi mielenkiintoisena ja monimuotoisena. Päädyin hyödyntämään tutkielmassani aikaisempia puheviestinnällisiä tutkimuksia, joissa tutkitaan professionaalisia viestintäsuhteita, jotka perustuvat ns. asiantuntija-asiakassuhteeseen (esim. farmaseutti-asiakas, opettaja-oppilas). Tarkastelen valokuvaajan työnkuvaa samankaltaisen ihmisläheisen asiantuntijuus-roolin kautta ja tavoitteenani on kuvailla valokuvaajien ammatillisen vuorovaikutusosaamisen alakohtaisia ja erityisiä ominaispiirteitä soveltaen aikaisempia puheviestinnällisiä tutkimuksia.

Vuorovaikutusosaaminen on erittäin laaja ja monitahoinen käsite, jota voidaan lähestyä ja tutkia useista eri näkökulmista. Aloitan käsittelemällä intersoonallista viestintää, jonka jälkeen syvennyn vuorovaikutusosaamisen-, ja erityisesti ammatillisen vuorovaikutusosaamisen käsitteisiin.

2.1 Retoriikan perinteistä keskinäisviestinnän tutkimukseen

Puheviestinnän opetuksen historian juuret voidaan ulottaa antiikin retoriikan opetuksen aikoihin. Suomessa puheviestintä on varsinaisena tieteenalana varsin nuori. Puheviestintää luonnehditaan harvinaisen käytäntöpainotteiseksi tieteenalaksi humanististen- ja yhteiskuntatieteiden yleislinjasta poiketen. Sosiologia, sosiaalipsykologia ja kielitieteet ovat puheviestinnälle läheisiä tieteenaloja, ja niiden pyrkimys on tyypilliseen tapaan selittää,

ymmärtää, tulkita ja kuvailla ihmisiä ja yhteiskuntaa. Puheviestinnän voi puolestaan tavallista oikeutetummin jaotella niin oppiaineeksi kuin tieteenalaksikin. (Puro 1996, 8-10)

Kahtiajakoa oppiaineeksi ja tieteenalaksi perustellaan puheviestinnän historian kautta. Puheviestinnän koulutuksen lähtökohdat ovat 1800-luvun loppupuolen Yhdysvaltojen klassisen englanninkielen opetuksessa. Koulutuksessa painotettiin korrektia englannin kieltä sekä lausunta- ja esitystekniikoiden hallintaa. Opetuksessa käytettiin hyvin normatiivisia ohjekirjoja, joiden parissa monet tutkijat alkoivat työskennellä kehittääkseen opetusmateriaalin tasoa sekä tutkimusalan käsitteitä ja teorioita. (Puro 1996, 10- 11)

Esiintymistaidon ja puhetekniikan opettamisen sijaan yliopistot Suomessa siirsivät painopistettä *ihmisten välisen vuorovaikutuksen tutkimiseen ihmissuhteissa, ryhmissä, yhteisöissä ja kulttuureissa eri konteksteissa* 1980-luvulla. Puheviestinnästä on kehittynyt reilussa kahdessakymmenessä vuodessa oma tieteenala, jolla tutkitaan ja opetetaan ihmisten välisen vuorovaikutuksen dynamiikkaa. Puheviestinnän tutkimus on siis varsin nuorta, ja Puron mukaan nuori tieteenala sisältää suurehkon määrän kilpailevia ja luonteeltaan hyvin erilaisia teorioita. Hän jakaa teoriala kolmeen eri pääluokkaan: laki-, sääntö- ja systeemiteorioihin. Hän painottaa, että tiukka tieteellinen väittely teoriatyyppeiden välillä toisensa poissulkevinä tosin päättyi ennen 1990-lukua.

Teoriala valikoituvat tutkimuksiin käytettävyytensä ja tutkimuskohteen mukaan. Puheviestintätilanteita voidaan lähteä tarkastelemaan useasta eri näkökulmasta: yksilön, yhteisön, yhteiskunnan tai kulttuurin. Näkökulmat ovat sidoksissa läheisesti toisiinsa. Ymmärtääksemme yksilön käytöstä kokonaisvaltaisesti meidän täytyy tuntea ja ymmärtää myös hänen yhteisönsä, ympäröivä aika ja yhteiskunta. Viestinnän ja vuorovaikutuksen moniulotteisuuden vuoksi teorioiden kritiikki on perusteltua. On myönnettävä, että puheviestinnän tutkimuksella tulee aina olemaan oma filosofinen puolensa: ”Tiede voi tuskin koskaan kehittää täydellisesti ihmisen viestinnän periaatteita selittävää teoriaa.” (Puro 1996, 13- 14)

2.1.1 Interpersoonallinen viestintä ja vuorovaikutusosaaminen

Interpersoonallinen viestintä tai *keskinäisviestintä* on puheviestinnän tutkimuksen osa-alue, jossa tutkitaan läheisessä viestintäsuhteessa olevien yksilöiden välistä vuorovaikutusta. Interpersoonallisen viestinnän tutkimus on noussut viime vuosikymmeninä puheviestinnän yhdeksi keskeisimmäksi tutkimuskohteeksi. (Gerlander & Isotalus 2010, 3)

Interpersoonallinen viestintä voidaan määritellä yksinkertaistetummin tilanteeksi, jossa kaksi henkilöä viestii vastavuoroisesti toisilleen (dyadi). Voimme tarkastella yksilöiden välisiä viestintätilanteita kohdistuen huomion vuorovaikutukseen ja siihen sisältyvien ilmiöiden tarkasteluun. Harvoin viestintätilanteet ovat niin yksipuolisia viestintätapahtumia, että puhuja ainoastaan puhuu ja kuuntelija pelkästään kuuntelee. Keskustelussa lähettäjän ja vastaanottajan roolit vaihtelevat prosessin aikana ja he luovat yhdessä merkityksiä lähetetyille viesteille. Syntyy vastavuoroinen vuorovaikutusketju, joka rakentuu kuuntelemisesta, puhumisesta ja huomioimisesta sekä non-verbaalisen viestinnän käyttämisestä ja tulkinnoista. Vuorovaikutus aktivoi viestijöitä intensiiviseen toimintaan, jossa viestijöiden tapa kommunikoida muokkautuu palautteen ja tulkintojen mukaan. (Kansanen 2000, 24- 27)

Interpersoonallisen viestinnän tutkijat ovat olleet laajemmin kiinnostuneita tutkimaan läheisiä ihmissuhteita, kuten perhe- parisuhde- ja ystävyys-suhteita. Tutkimuksen vahva suuntautuneisuus läheisiin ihmissuhteisiin on vaikuttanut jopa niin, että usein interpersoonallisen viestinnän ymmärretään tarkoittavan viestintää vain näissä edellä mainituissa läheisissä suhteissa. Kapeasta suuntautumisesta johtuen roolipohjaiset ja professionaaliset viestintäsuhteet määritellään joidenkin tutkijoiden taholta ei-interpersoonalliseksi. Kapea-alaisesta suhtautumisesta on myös seurannut se, että ammattimaisten viestintäsuhteiden tarkastelu on jäänyt interpersoonallisen tutkimuksen marginaaliin. (Gerlander & Isotalus 2010, 4)

Puheviestinnän keskeiset käsitteet rakentuvat monitieteelliselle pohjalle ja käsitteitä on määritelty usein eri tavoin. Viestintäosaaminen ja viestintäkompetenssi voidaan määritellä hyvin väljästi yksilön kyvyksi viestiä toisen yksilön kanssa. Viestintäkompetenssia ja -taitoa käytetään joskus synonyymeinä, vaikka varsinaisesti kompetenssin käsite nähdään nykyisin taidon käsitettä laajempänä. (Valkonen 2003, 24)

Suomalaisessa alan kirjallisuudessa käytetään yleisesti käsitteitä viestintäkompetenssi, puheviestintäkompetenssi, viestintätaito, puheviestintätaito, viestintäosaaminen, puheviestintäosaaminen sekä kommunikatiivinen kompetenssi, interpersoonallinen kompetenssi ja relationaalinen kompetenssi. Ne toimivat lähi- tai vieruskäsitteinä eli ne sijoittuvat samaan käsitejärjestelmän ulottuvuuteen. (Hyvärinen 2011, 34) Myös kansainvälisessä tutkimuskeskustelussa esitellään paljon erilaisia linjauksia käsitteiden hierarkiasta ja kuitenkin osa tutkijoista pitää käsitteitä paljon toisiinsa rinnastettavina. (Valkonen 2003, 35)

Interpersoonallinen kompetenssi määritellään yksilön kyvyksi ja valmiudeksi saavuttaa omia henkilökohtaisia tavoitteitaan vuorovaikutustilanteissa tai eräänlaiseksi kontrolliprosessiksi, jonka kautta yksilö pyrkii hallitsemaan ympäristöään ja ratkaisemaan erilaisia ongelmia tarkoituksenmukaisella tavalla. (Valkonen 2003, 35)

Viestintäkompetenssin ymmärretään rakentuvan tyypillisesti kolmesta toisiinsa vaikuttavasta osatekijästä: asenteesta, tiedosta ja taidosta. Käsitteeseen on myös tyypillisesti liitetty vaatimus ja ehto viestinnän tehokkuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta. Lisäksi kompetenssia luonnehditaan myös vaikutelmaksi, jonka perusteella viestintäkäyttäytymisen tulkitaan taitavaksi toiminnaksi tietyssä tilanteessa, tai päämäärätietoiseksi, tavoitteelliseksi ja kontrolloiduksi toiminnaksi, joka on kiinteästi yhteydessä kunkin viestintätilanteen erityispiirteisiin sekä ala- ja tilannesidonnaisiin vaatimuksiin. Viestintäkompetenssin käsitteeseen liitetään usein metakognitiiviset taidot ja viestinnän eettiset periaatteet. (Hyvärinen 2011, 35)

Spitzbergin ja Cupachin (1984) mukaan interpersonaallisen kompetenssin rinnalla käytetään myös käsitettä relationaalinen eli viestintäsuhteisiin liittyvä kompetenssi (relational competence), jonka määrittely on kaksijakoista. Sillä voidaan tarkoittaa sekä tarkoituksenmukaisen ja tehokkaan viestintäkäyttäytymisen ilmenemismuotojen (eli taitojen) että viestintäkäyttäytymisen tulosten tarkastelua erityisesti vuorovaikutussuhteen tasolla tai taitoa luoda ja ylläpitää vuorovaikutussuhteita. Kompetenssin tarkasteluyksikkö ei tällöin ole viestivä yksilö, vaan pikemminkin viestintäsuhde. (Valkonen 2003, 5–8)

Batesonin (1951), Watzlawickin, Bavelasin ja Jacksonin (1967) mukaan relationaalisen viestinnän näkökulmasta katsottuna viestintäprosessilla on samanaikaisesti sisältö- sekä suhdeulottuvuus (Gerlander & Isotalus 2010, 6-7). Sisältöulottuvuudella tarkoitetaan sitä, mitä viestijät sanovat konkreettisesti toisilleen vuorovaikutustilanteessa. Suhdeulottuvuuteen liittyvät tulkinnat vuorovaikutustilanteen asiayhteydestä: onko viesti tarkoitettu esimerkiksi aliarvioivaksi, kannustavaksi tai humoristiseksi. (Gerlander & Isotalus 2010, 6-7)

Spitzbergin ja Duranin (1994) mukaan viestintäkompetenssin sosiaaliset vuorovaikutukselliset ulottuvuudet ovat alkaneet kiinnostaa enemmän interpersonaalisen ja relationaalisen kompetenssin tutkijoita. Näkökulmat ovat laajentuneet ja painopiste siirtynyt pois viestijä- ja sanomakeskeisyydestä sekä viestintäprosessin tuloksellisuudesta. Viestijöiden tilannekohtaiset ja subjektiiviset tulkinnat ja arvomäärittelyt määrittävät viestintätilanteita ja eri viestijäosapuolet voivat tulkita saman tilanteen aivan eri tavoin. On vaikeaa siis määritellä viestintää joko taitavaksi tai taitamattomaksi – kysymys on osapuolten tulkinnoista ja ne heijastavat myös tietyn ajan, kulttuurin, sosiaalisen yhteisön tai ryhmän moraalisia ja ideologisia positioita. (Valkonen 2003, 25)

Spitzbergin ja Dillardin (2002) mukaan kompetenssi ”syntyy” sosiaalisissa suhteissa viestijöiden yhteistyönä. Kukaan ei voi olla sosiaalisesti kompetentti yksinään. Kompetenssin yksikkö ei siis ole viestivä yksilö, vaan pikemminkin viestintäsuhde. Myös sosiaalisten taitojen tarkastelussa on viime aikoina korostettu taidon suhdekeskeistä riippuvuutta. (Valkonen 2003, 25- 27)

Interpersoonalliseen viestintään kuuluu verbaalinen ja non-verbaalinen viestintä. Interpersoonalliset suhteet rakentuvat, määrittyvät ja täsmentyvät vuorovaikutuksessa muokaten yksilön identiteettiä. Viestintäosaaminen ja osaamattomuus voivat olla sekä tiedostettua että tiedostamatonta. (Hargie 2006, 21- 27) Ihmiset viestivät kokoaikaisesti non-verbaalisesti – tahdoimme sitä tai emme. Harvat kiinnittävät huomiota siihen, kuinka he viestivät kehollaan ja ilmeillään non-verbaalisesti ja yleensä sanattomien viestien tulkintakin tapahtuu tiedostamattomalla tasolla, automaattisesti. (Hakkarainen 1999, 27- 28)

Vuorovaikutustilanteissa voi tulla harvoin ajatelleeksi, kuinka paljon vuorovaikutustaitoja pystyy kehittämään. Vuorovaikutustaidot ovat inhimillisiä taitoja, joita pystyy harjaannuttamaan ja vahvistamaan tietoisesti. (Kansanen 2000, 28- 29)

Vuorovaikutustaitojen kehittäminen alkaa itsetuntemuksesta ja hyväksymisestä, oman toimintansa hallitsemisesta ja terveen itsetunnon vahvistamisesta. Onnistunut viestintä edellyttää kykyä mukauttaa käyttäytyminen vastaanottajan ja hänen tilanteensa mukaan. Epäonnistunut viestintä voi puolestaan johtua lukemattomista eri syistä, kuten esimerkiksi taitamattomuudesta, väärästä asennoitumisesta tai henkilökohtaisen varmuuden puutteesta. (Kansanen 2000, 28- 29)

Taitavan viestijän vuorovaikutustaidot eivät ole yksiselitteisesti määriteltävissä. Taidot koostuvat monista henkilökohtaisista piirteistä ja ulottuvuuksista. Kognitiiviset, behavioraaliset ja affektiiviset eli tiedolliset, taidolliset ja asenteelliset ulottuvuudet ovat sidoksissa toisiinsa. Kehittääkseen viestintätaitojaan yksilön täytyy pohtia ja arvioida omaa suoritustaan, harjoittaa omaa ilmaisuaan sekä pyrkiä oppimaan kokemuksistaan. (Kansanen 2000, 29)

Vuorovaikutus- ja esiintymistaitojen yhteydessä voidaan puhua myös viestintätyyleistä. Viestintäkäyttäytyminen voi olla *muuttuvaa* ja *toisen yksilön viestintätyyliin mukautuvaa*. Viestintätyylejä on luokiteltu ja luonnehdittu eri tutkimuksissa eri tavoin. Norton (1983) erottelee yhdeksän eri viestintätyyliä: dominoiva, dramaattinen, riitaisa, ilmeikäs, vaikuttava, rento, huomioiva, avoin ja ystävällinen. Nortonin mukaan yksilö voi edustaa useampaa eri viestintätyyliä. Isotalus (1994) luonnehtii viestintätyylejä jatkumona, jolloin viestintätyyleistä toiseen siirtyminen on liukuvaa. Ääripäinä on hyvin minimalistinen, vähäeleinen ja äänenkäytöltään niukka tyyli ja toisena ääripäänä rajoja rikkova tyyli, jossa tilannenormeja ei noudateta ja se poikkeaa totutusta. (Kallio 2006, 176- 177)

Viestintätyylien ja keskustelukäyttäytymisen tulkitseminen on kulttuurisidonnaista. Yksilön oma kulttuuri määrää mikä on normaalia kommunikointia yhteisössä. Suomessa hiljaisuus ja vaikeneminen saatetaan tulkita tasapainoisuuden, kypsyyden ja viisauden merkiksi – kun taas puhumista palkitsevissa kulttuureissa se voidaan tulkita arkuudeksi, ujoudeksi, tietämättömyydeksi tai syrjään vetäytymisen haluksi. (Isotalus 1994, 54- 56)

2.1.2 Ammatillinen vuorovaikutusosaaminen

Viestintäosaamisen käsitteeseen voidaan liittää myös esimerkiksi lukeminen, kirjoitus- ja medialukutaito sekä visuaalinen ymmärrys. Tässä tutkielmassa vuorovaikutusosaamisen käsite rajataan yksilöiden väliseen vuorovaikutusosaamiseen ja kohdistetaan ammatilliseen vuorovaikutusosaamiseen.

Puheviestinnän tutkimuksessa ja koulutuksessa on tyypillisesti kuvailtu ja konkretisoitu ammatillisia vuorovaikutustaitoja ja viestintäkompetenssia erilaisia taitoluokituksia hyödyntäen. Erilaisia osaamisen alueita on jaoteltu ja lueteltu alakohtaisesti ja se edustaakin perinteistä lähestymistapaa ammatilliseen taitonäkökulmaan. (Hyvärinen 2011, 39)

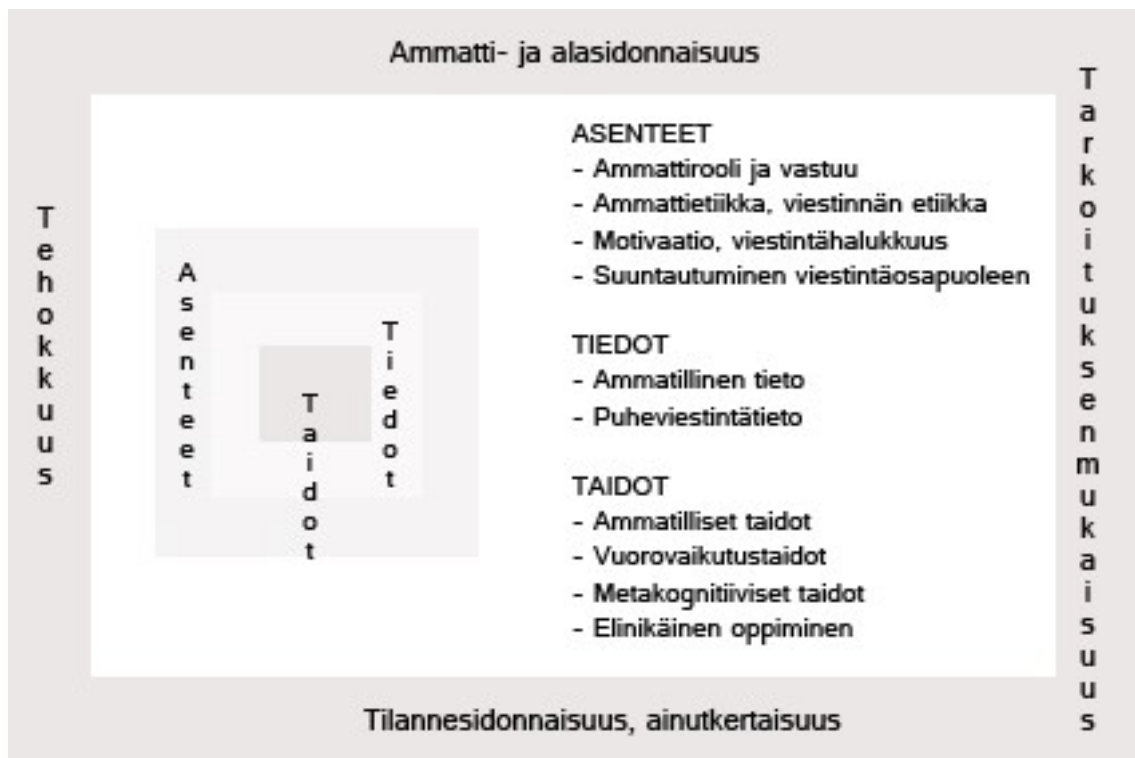
Ammatillista vuorovaikutusosaamista kuvaillaan hyvin yleisesti teoreettisen, käytännöllisen ja kokemuksista syntyvän tiedon muodostamana kokonaisuutena sekä aktiivisena ja dynaamisena toimintana, jolle tunnusomaista on verkostoituminen, sitoutuminen, asiantuntemuksen jakaminen, muutoksensietokyky sekä vuorovaikutus työyhteisön sisällä. (Hyvärinen 2011, 38)

Hyvärinen (2011) määrittelee ammatillisen vuorovaikutusosaamisen käsitteen tiivistäen sen seuraavaan määritelmään sekä havainnollistavaan kaavioon:

”Vuorovaikutusosaaminen koostuu sekä viestintään että asiantuntijan omaan alaan liittyvistä asenteista, tiedoista ja taidoista, joita ammattilainen tarvitsee työssään menestyäkseen.

Asenteilla tarkoitetaan viestintähalukkuutta ja motivaatiota sekä oman ammattiroolin ja ammatillisen tehtävän luonteen ja vastuun syvällistä ymmärtämistä. Tiedot liittyvät sekä ammatilliseen tietoon että puheviestintätietoon. Niiden avulla ammattilainen luo ja ylläpitää viestintäsuhteita sekä saavuttaa työnsä pääasialliset tavoitteet. Asenteet ja tiedot ilmenevät viestintäkäyttäytymisessä sekä ammatillisten taitojen että vuorovaikutustaitojen välityksellä.

Vuorovaikutusosaaminen on tehokasta ja tarkoituksenmukaista, toista osapuolta kunnioittavaa toimintaa, joka liittyy tiettyyn tilanteeseen ja viestintäsuhteeseen: osaaminen syntyy, kehittyy ja määrittyy ainutkertaisessa viestintäsuhteessa, on ammatti- ja alasiidonnaista ja noudattaa sekä ammattieettisiä että viestinnän eettisiä periaatteita. Lisäksi vuorovaikutusosaaminen on taitoa ennakoita, suunnitella, säädellä ja arvioida viestintäkäyttäytymistä sekä halua ja kykyä jatkuvaan oppimiseen ja itsensä kehittämiseen itsenäisesti ja yhteistyössä muiden kanssa.”

Kaavio 1. Ammatillinen vuorovaikutusosaaminen. Hyvärinen (2011, 40)

Perinteistä taitonäkökulmaa on kritisoitu laajalti muun muassa siitä, että taitoluokituksia käytettäessä professionaalisesti painotetussa vuorovaikutuskoulutuksessa on vaarana, että työelämän viestinnällisiä vaatimuksia kuvaavista tarve- ja taitojaotteluista tulee pirstaleisia, ammattitaidon päälle liimattavia vaatimus- ja tilanelistoja. Puheviestinnän tutkimuksessa ja opetuksessa painopiste tulisi siirtää uusien professionaalisten taitolistojen luomisesta ja niiden määrittelemisestä paremminkin uudenlaiseen tapaan määritellä ammatillisen viestintäosaamisen käyttöyhteyksiä sekä ammatillisen viestinnän merkitystä ja taidon olemusta erilaisissa työtehtävissä ja -tilanteissa. (Hyvärinen 2011, 39- 40)

2.2 Lehtikuvaajan työnkuva

Lehtikuvaajat työskentelevät pääasiallisesti aikakaus- tai sanomalehtien palveluksessa, mahdollisesti myös kuvatoimistojen ja kustannustalojen palkkalistoilla. Valokuvaajat

voivat työskennellä joko vakituisessa työsuhteessa tai itsenäisinä yrittäjinä freelance-reina.

Tyypillisesti lehtikuvaajan työhön kuuluu henkilöhaastattelujen, urheilu- ja kulttuuritapahtumien sekä tiedotustilaisuuksien valokuvaaminen. Kuvauslajit voidaan jakaa uutis-, reportaasi-, henkilö- ja kuvituskuvaukseen. Lehtikuvaajilta odotetaan edellä mainittujen kuvaustyyppien lisäksi myös valmiuksia studio- ja videokuvaamiseen.

Maakunta-, paikallis- tai kaupunkilehtien toimituksissa lehtikuvaaja voi tehdä yhteistyötä toimittajien, toimitussihteerien, kuvatoimittajien ja päätoimittajien kanssa riippuen organisaatiosta. Lehtikuvaaja toimii journalistisen tiedon välittäjänä ja tulkitsijana. Työtä kuvaillaan usein kiireiseksi ja vakuuttavien kuvaustaitojen ohella valokuvaajilta edellytetään hyviä vuorovaikutustaitoja: joustavuutta ja hienotunteisuutta sekä rohkeutta aktiivisuuteen ja tilannetajua.

Lehtikuvaajan työ on viestintäalan asiantuntijatyötä, jonka keskeinen tavoite on journalistisen materiaalin, lehtikuvien ja videoiden, tuottaminen.

2.2.1 Lehtikuvaajan ammatillinen viestintäsuhde

Lehtikuvaajien ammattiosaaminen kulminoituu viestintäsuhteessa tapahtuvaan toimintaan. Lehtikuvaaja edustaa viestintäalan ammattilaista, jonka työn tulokset rakennetaan ja tuotetaan viestintäsuhteessa toteutettavan tehtävän tai tavoitteen kautta.

Jännitteisyys ja asymmetrisyys nähdään keskeisinä professionaalisiin viestintäsuhteisiin liittyvinä ilmenemismuotoina. Bauman (1990) sekä Bridge ja Baxter (1992) kuvailevat professionaalisia suhteita ”yhdistelmäsuhteiksi” (blended relationships), koska niissä ammatilliseen tehtävään sekoittuu henkilökohtainen välittäminen sekä ammatillinen tai taloudellinen hyöty. Henkilökohtaisuuden sekä emotionaalisuuden ja etäisyyden säätely niin ikään on ihmissuhdeammattien vuorovaikutustilanteiden ominaispiirre. (Gerlander & Isotalus 2010, 6-8)

Kuvajournalismin normit ja media-alan vaatimukset ammattietiikan sekä ammattiroolin ja vastuun näkökulmista tarkasteltuina on hyvin laaja kysymys. Pohdinta viestintäprosessin tuloksellisuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta on hyvin moniulotteista. Lehtikuvaajat joutuvat väistämättä työssään ammattieettisten kysymysten eteen ja vastaukset ristiriitaisiin näkemyseroihin eivät ole yksiselitteisiä vaan hyvin monitulkintaisia.

Gerlanderin ja Isotaluksen (2010, 8) kuvailemassa yhdistelmäsuhteessa olennaista on, kuinka osa-puolet näkevät ja kokevat vuorovaikutussuhteensa. Suhteen kaksitahoisuus on ilmeistä. Toisaalta eräänä motiivina toimii raha, toisaalta yksilölliset ammatilliset intressit. Motiivit voivat täydentää toisiaan tai olla täysin yhteen sovittamattomissa.

Vuorovaikutustilanteeseen vaikuttaa se, kuinka kuvaaja suhtautuu kuvattavaan ja päinvastoin. Kuvaajalla on enemmän valtaa ja myös vastuuta. Kuvattava voi kokea itsensä sivuutetuksi ja voi pelätä jopa tulevansa hyväksikäytetyksi. Toisaalta kuvattavallakin voi olla omat hyvin itsekkäät motiivinsa.

Professionaalisten suhteiden luonne on hyvin ambivalentti, asymmetrinen ja jännitteinen. Sitä on vaikea luokitella ja määritellä osittain sen vuoksi, että viestijöillä on hyvin erilaisia odotuksia suhdetta ja siinä toimimista kohtaan. Ristiriitaiset odotukset voivat aiheuttaa yksityisyyttä, päätöksentekoa ja tunteiden ilmaisemista koskevia jännitteitä. (Gerlander & Isotalus 2010, 8-11)

Lehtivalokuvaaja kohtaa jännitteisiä tilanteita työssään päivittäin. Gerlander ja Isotalus (2010, 11) kirjoittavat, kuinka näissä professionaalisissa vuorovaikutustilanteissa vallitsee useita ristiriitaisia lähtökohtia. Valokuvaajien tulisi ilmaista kuvattavalle välittämistään, mutta säilyttäen kuitenkin ammatillinen välimatka. Heidän täytyy päättää, kuinka paljon he haluavat kertoa itsestään ja henkilökohtaisesta elämästään. Hyväksynnän ja kunnioituksen osoittaminen luopumatta omista arvoista ei myöskään ole itsestään selvä asia.

2.2.2 Lehtikuvaajan tilannekohtaiset vuorovaikutustaidot

Kuten aikaisemmin mainittiin, puheviestinnän tutkimuksessa ja koulutuksessa on tyypillisesti kuvailtu ja konkretisoitu ammatillisia vuorovaikutustaitoja ja viestintäkompetenssia erilaisia taitoluokituksia hyödyntäen. Erilaisia osaamisen alueita on jaoteltu ja lueteltu alakohtaisesti ja se edustaakin perinteistä lähestymistapaa ammatilliseen taitonäkökulmaan. (Hyvärinen 2011, 39)

Lehtikuvaajien ammatillisia vuorovaikutustaitoja puolestaan ei ole aikaisemmin tutkittu, eikä lehtikuvaajille omia taitoluokituksia ole luotu.

Lehtikuvaajat voisivat kuitenkin hyötyä omista alakohtaisista taitoluokituslistoista. Jäsenneltynä ja tilannesidonnaisina taitolistoina voisi käyttää valokuvaajien koulutusohjelmissa opiskelijoiden itsearvioinnin välineenä ja -tukena.

Kuvaustilanteen taitoluokituslistoja hyödyntämällä kuvaaja pystyy pohtimaan hänelle ominaista viestintätyyliä, omaa suhtautumistaan ja asennoitumistaan vuorovaikutustilanteisiin sekä jäsentämään ja kehittämään hänelle luontevia vuorovaikutustaitoja. Kuvaajalle on todennäköisesti kehittynyt ja vakiintunut tiedostamattomiakin ja rutiininomaisia tapoja toimia kuvaustilanteissa. Kuvaustilanteen analysointi ja omien taitojen itsearviointi vaiheittain voi auttaa kehittämään kuvaajan vuorovaikutusosaamista sujuvammaksi ja onnistuneemmaksi.

Marja-Leena Hyvärinen (2011) on väitöskirjassaan ”Alakohtainen vuorovaikutuskoulutus farmasiassa” koonnut esimerkkejä eri tutkimuksissa tunnistetuista farmaseuttien keskeisistä vuorovaikutustaidoista (Liite 1). Hyvärisen kokoamaa listaa farmaseuttien vuorovaikutustaidoista hyödyntäen ja haastattelumateriaalia soveltaen olen pyrkinyt löytämään, tunnistamaan ja jaottelemaan valokuvaajien keskeisiä alakohtaisia vuorovaikutustaitoja, jotka esittelen myöhemmin tutkimusanalyysi-luvussa.

Tutkimukseni teemahaastattelurunkoa suunnitellessani jaottelin kuvitteellisen henkilökuvaustilanteen eri vaiheisiin alkaen valmistautumisesta aina kuvaustilanteen päättämiseen. Kuvaustilanteen allokointi pohjautuu myös Hyvärisen edellä mainittuun yhteenvedoon farmaseuttien vuorovaikutustaidoista.

Henkilökuvaustilanne alkaa sen suunnittelemisella, siihen valmistautumisella ja sen käynnistämällä. Useimmiten suunnitteluun ei ole juurikaan aikaa, vaan kuvaustilanteeseen mennään tietämättä ja tuntematta sen tarkemmin kuvaus- ja valaistusolosuhteita. Silloin ennakointi ja ammattitaitoinen tilanteen hallinta on ehto kuvauksen onnistumiselle. Ammattitaitoinen kuvaaja osaa hyödyntää käytettävissä olevan tilan, valon ja tilanteen taitavasti hyödykseen aikarajoituksista huolimatta.

Kuvaustilanteen hallintaan kuuluu tilanteeseen ja olosuhteisiin mukautuminen sekä kuvauksen vuorovaikutustilanteen haltuunotto. Kuvaajan tulee esitellä itsensä, olla valmis mahdollisesti ohjaamaan keskustelua ja toimintaa sekä luoda kuvaustilanteelle mahdollisimman sujuva ilmapiiri. Valokuvaaja tarvitsee tässä vaiheessa tilannetajua ja herkkyyttä: tarpeen mukaan hienovaraisuutta ja assertiivisuutta.

Tilanteen edetessä valokuvaajan vastuulla on vuorovaikutuksen ylläpitäminen; kuvausidean esitleminen ja tilanteen ohjaaminen. Eri valokuvaajat rohkaisevat ja rentouttavat kuvattaviaan hyvin eri tavoin, ja on useita eri tapoja vähentää omaa tai kuvattavan jännittämistä tilanteessa. On hyvin yksilöllistä, kuinka kuvaaja osoittaa empatiaa kuvattavalle, kuinka hän suhtautuu vuorovaikutukseen ja mitä hän kertoo itsestään kuvaustilanteessa. Myös kuvattavan näkökulman huomioon ottaminen ja sen kunnioittaminen ovat eettistä pohdintaa edellyttävä kysymys kuvajournalismissa eivätkä tulkinnat tilanteista ole selkeitä ja yksiselitteisiä.

Kuvaustilanteen ohjaileminenkin voi tapahtua hyvin eri tavoin. Valokuvaajan tulisi pyrkiä johdonmukaiseen kielenkäyttöön ja ohjeistukseen. Ehdotukset ja vinkit tulisi antaa loogisessa järjestyksessä, jotta ne eivät aiheuttaisi hämmennystä ja epävarmuutta kuvattavassa. Non-verbaalisen eli sanattoman viestinnän tulisi tukea annettuja ohjeita. Katsekontakti, äänen kuuluvuus, äänensävy ja puhenopeus, sekä vartalon asento ja eleet ovat asioita, jotka voivat tukea valokuvaajan havainnollistamista sekä tilanteen ohjailua, tai päinvastaisesti aiheuttaa ristiriitaisia viestejä ja vaikeuttaa kuvaustilanteen onnistumista. Valokuvaajan tulisi myös lopettaa kuvaustilanne asianmukaisesti. Se voi tarkoittaa kuvaustilanteen luontevaa päättämistä, yhteystietojen vaihtoa, tietoa kuvien julkaisupäivästä tai -oikeuksista.

Hyvärinen (2011, 40) määrittelee ammatillisen vuorovaikutusosaamisen koostuvan sekä viestintään, että asiantuntijan omaan alaan liittyvistä asenteista, tiedoista ja taidoista.

Henkilökuvaustilanteissa hyödynnetyt ammatilliset vuorovaikutustaidot ovat luonnollisesti vain yksi osa-alue valokuvaajien vuorovaikutusosaamista. Ammattiroolissa vuorovaikutustaitoja hyödynnetään monipuolisesti myös suhteessa työyhteisöön, kollegoihin, työryhmiin ja esimiehiin. Lehtikuvaajat työskentelevät toimittajien kanssa työpareina, jolloin yhteistyö vaihtuvien työparien kanssa edellyttää mukautumista toimittajien työskentelymenetelmiin. Verkostoitumistaidot ja markkinointiosaaminen vaatii niin ikään valokuvaajalta vahvaa vuorovaikutusosaamista. Viestintäsuhteiden tavoitteellisuus vaikuttaa ammatillisten tehtävien luonteeseen ja vastuun syvälliseen ymmärtämiseen.

Tässä tutkielmassa tutkitaan valokuvaajien vuorovaikutustaitoja ja kokemuksia henkilökuvaustilanteissa: Kuinka he ennakoivat, suunnittelevat, arvioivat ja säätelevät kuvausten vuorovaikutustilanteita – ja kuinka he suhtautuvat kokemuksiinsa.

3 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

3.1 Aikaisemmat tutkimukset

Valokuvaajien työskentelyä ei ole aikaisemmin tutkittu alakohtaisen ammatillisen vuorovaikutusosaamisen näkökulmasta.

Puheviestinnällisen tutkimuksen ja interpersoonallisen viestinnän tutkimuksen ydinalue on ihmisten välisen vuorovaikutuksen tarkastelu. On olemassa laajasti tutkimustietoa ystävyys-, pari, ja perhesuhteiden viestintäsuhteista. Professionaalisten viestintäsuhteiden tutkimus on sen sijaan jäänyt interpersoonallisen tutkimuksen marginaaliin ja tarve kehittää professionaalisia viestintäsuhteita koskevaa teoreettista viitekehystä on todellinen. (Gerlander & Isotalus 2010, 3)

Monet ammatillisen viestinnän tutkimukset ovat osoittaneet, että professionaaliset viestintäsuhteet vaikuttavat lukuisiin eri muuttujiin yhteisö-, ryhmä- ja yksilötasolla. On esimerkiksi todettu, että esimies-alaisviestinnällä on kiistatonta merkitystä työhyvinvoinnille. Pedagogisissa tutkimuksissa on puolestaan osoitettu vuorovaikutussuhteen merkitys laadukkaalle oppimiselle. Terveystieteiden tutkimuksissa on todettu terveydenhoitoalan viestintätutkimuksissa on todettu terveydenhoitoalan asiantuntijoiden ja asiakkaiden välisen vuorovaikutussuhteen vaikuttavan mm. hoito-ohjeiden noudattamiseen, diagnoosin ymmärtämiseen, väärinkäytöksiin, hoitovirheisiin, toipumiseen ja paranemiseen. (Gerlander & Isotalus 2010, 3)

Rinnastankin valokuvaajan ammatin niin kutsutuksi ihmissuhdeammattiksi, jossa suuri osa työtehtävistä tehdään viestintäsuhteissa erilaisten ihmisten kanssa.

Ihmissuhdeammattissa työn tavoitteet tai osa niistä saavutetaan vuorovaikutuksessa ja myös tuloksellisuutta arvioidaan sen avulla. Näin ollen professionaalisesta viestinnästä rakentuu yksi työn keskeinen viitekehys. (Gerlander & Isotalus 2010, 3)

3.2 Tutkimuskysymyksien rajausta ja määrittely

Tutkielmani tavoitteena on tutkia lehtivalokuvaajien ja kuvajournalistien ammatillista vuorovaikutusosaamista. Pyrkimyksenä on kartoittaa, millaisia ammatillisia vuorovaikutustaitoja journalistiset valokuvaajat käyttävät työssään sekä kuinka he suhtautuvat vuorovaikutustilanteisiin.

Tutkimuskysymykset muotoutuivat ja täsmentyivät tutkimuksen prosessin edetessä. Varsinaisiksi tutkimuskysymyksiksi selkiytyi lopulta kolme toisiaan täydentävää kysymystä:

1. Kuinka valokuvaajat suhtautuvat kuvauksien vuorovaikutustilanteisiin ja millaiseen vuorovaikutukseen he niissä pyrkivät?
2. Millaisia ammatillisia vuorovaikutustaitoja ja työmenetelmiä journalistiset valokuvaajat käyttävät työssään kuvaustilanteissa?
3. Millaisena haastateltavat kokevat työn luonteen ja työn mahdolliset muutokset ja ristipaineet?

Tutkimuskysymykset ohjaavat haastattelumateriaalin analyysia. Tavoitteenani on haastattelumateriaalista tunnistaa sekä jaotella valokuvaajien keskeisiä vuorovaikutustaitoja kuvaustilanteissa hyödyntäen aikaisempia ammatillisen vuorovaikutusosaamisen tutkimuksia. Jäsennän henkilökuvaustilanteita erityisesti vuorovaikutustaitojen näkökulmasta ja teen niistä tiivistetyn yhteenvedon tutkimusanalyysi-luvussa.

3.3 Tutkimuksen toteutus

3.3.1 Laadullinen tutkimus

Tämä tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen ja tutkimuksen aineisto koostuu teema-haastatteluista.

Syrjälän (1994) mukaan kvalitatiivinen tutkimusote soveltuu tutkimukseen erityisen hyvin muun muassa silloin, kun tavoitteena on tutkia luonnollisia tilanteita ja tapahtumia sekä silloin kun ollaan kiinnostuneita tutkimaan joidenkin tiettyjen tapahtumien yksityiskohtaisia rakenteita ja merkityksiä. (Metsämuuronen 2006, 212) Tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää ja tulkita tilanteita haastateltavien tuottamien merkitysten kautta. (Eskola & Suoranta 2005, 14- 15)

Kvalitatiivisen tutkimuksen vahvana puolena voidaan pitää sitä, että sen avulla voidaan esimerkiksi selvittää ja kuvailla vuorovaikutustilanteen kokonaisuutta: millaisista osista se koostuu ja kuinka valokuvaajat suhtautuvat tilanteisiin tietojensa ja kokemuksensa pohjalta. Laadullinen tutkimus keskittyy usein suhteellisiin pieniin ja tarkoin valittuihin tutkimusryhmiin. Tutkittavat valitaan tutkimukseen sen perusteella, että heidän odotetaan pystyvän tuottamaan runsaasti tutkimukseen soveltuvaa aineistoa. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 60- 61)

Tutkimuksen aineisto toimii aina kuitenkin osaprojektiona tutkimuksen kohteesta, jonka erilaisia prosesseja ja rakenteita määritellään teoreettisten abstraktioiden tasolla näkökulmiltaan valikoituneena. (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1999, 20- 22) Denzinin ja Lincolnin (2000) mukaan kvalitatiivista tutkimusmenetelmää onkin vaikeaa määritellä selvästi, koska se on paradigmaattisesti hajanainen, sillä ei ole omaa teoriaa eikä kvalitatiivisella tutkimuksella ole täysin omia metodeja. (Metsämuuronen 2006, 207)

Tässä tutkimuksessa pyritään tuottamaan tietoa lehtivalokuvaajien ja kuvajournalistien ammatillisesta vuorovaikutusosaamisesta henkilökuvaustilanteissa. Tutkimus pyrkii selvittämään ammattitaitoisten valokuvaajien erilaisia työskentelymetodeja erilaisissa kuvaustilanteissa sekä sitä, kuinka he asennoituvat vuorovaikutustilanteisiin. Tutkimusaineisto koostuu neljän valokuvaajan haastattelusta. Heillä kaikilla on runsaasti työkokemusta valokuvauksen, erityisesti journalistisen valokuvauksen, eri kentiltä. Haastatteluja toteuttaessa on annettu paljon tilaa tutkittavien omien kokemusten ja ajatusten kerronnalle johdattelematta haastateltavia. Laadullisen tutkimuksen menetelmiä hyödyntämällä on mahdollista tuottaa, ymmärtää ja tulkita tietoa ammatillisista vuorovaikutussuhteista ja -tilanteista tutkittavien haastatteluiden ja kertomusten avulla.

Tutkielmani tieteenfilosofinen lähestymistapa edustaa fenomenologiaa siltä osin, että olen kiinnostunut valokuvaajien omista subjektiivisista kokemuksista ja uskon kokemusten kautta saatuun tietoon sekä pyrin erottelamaan kokemusten sisältöjä ja luokittelemaan niitä. (Grönfors 2011, 9-10)

3.3.2 Avoin teemahaastattelu

Haastattelu on yleinen ja moneen tilanteeseen sopiva ja mielekäs perusmenetelmä hankkia tutkimustietoa. Haastattelutekniikoita on useita, ja ne ovat aina tilanne- ja tulkintasidonnaisia. Klassiseksi jaotteluksi on muodostunut strukturoitu, puolistukturoitu ja avoin haastattelu. (Metsämuuronen 2006, 235- 237)

Hirsjärven ja Hurmeen (1985) mukaan puolistrukturoitua haastattelutyyppiä edustaa teemahaastattelu, mikä soveltuu kokemusten, ajatusten ja haastateltavien näkökulmien tutkimiseen.

Haastattelu on vuorovaikutustilanne, jolle on luonteenomaista seuraavat piirteet tutkimuksen osana:

1. Haastattelu on ennakolta suunniteltu; haastattelija on ennalta tutustunut tutkimuksen kohteeseen sekä käytännössä että teoriassa.
2. Haastattelu on haastattelijan alulle panema ja ohjaama.
3. Haastattelija joutuu tavallisesti motivoimaan haastateltavaa ja ylläpitämään hänen motivaatiotaan.
4. Haastattelija tuntee roolinsa.
5. Haastateltavan on voitava luottaa siihen, että annettuja tietoja käsitellään luottamuksellisesti. (Metsämuuronen 2006, 237)

Tämän tutkimuksen seminaarityövaiheessa aikomukseni oli toteuttaa strukturoidun lomakehaastattelun ja teemahaastattelun yhdistelmä. Haastattelukokonaisuutta ja sen runkoa suunnitellessa lomakehaastattelun toteuttaminen ei vaikuttanut enää tarkoituksenmukaiselta. Totesin, että lomakehaastattelun kysymysalueet olivat vaikeasti kohdennettavia ja oli todennäköistä, että niiden kautta saatu tieto olisi jäänyt liian suppeaksi. Päätin jättää lomakekyselyn tutkimuksesta pois ja keskittyä pelkästään teemahaastatteluun.

Tutkijana tehtävänäni oli tutustua aihetta käsittelevään tutkimusalaan ja kirjallisuuteen. Teemahaastattelurunko on suunniteltu kirjallisuuskatsausta, asetettuja tutkimuskysymyksiä sekä tutkijan omaa työkokemusta ja havaintoja hyödyntäen. Tutkimuksen edetessä haastattelujen litteroinnin vaiheeseen osa tutkimusongelmista oli vielä täsmentymättä. Tutkimusasetelma säilyi avoimena ja haastattelumateriaalin sisältö johdatteli tutkimustehtävän selkeämpiin painotuksiin. (Aaltola & Valli 2001, 52- 53)

Teemahaastattelurunko jakaantuu viiteen eri teema-alueeseen:

1. Valokuvaajan ammatillisen vuorovaikutustaitojen merkityksellisyys
2. Valokuvaajan ja kuvattavan välinen vuorovaikutussuhde
3. Jännitteet ja konfliktit kuvaustilanteissa
4. Kuvaajan käsitys itsestään viestijänä; hallinta ja kehittäminen
5. Valokuvaajan tyypillinen kuvauspäivä / keikka

Ensimmäinen teema-alue käsittelee valokuvaajan ammatillisten vuorovaikutustaitojen merkityksellisyyttä valokuvaajalle: kuinka tärkeinä vuorovaikutustaidot näyttäytyvät valokuvaajalle ja kuinka keskeinen rooli niillä on ajatellen valokuvaajan ammattitaitoa. Teema-alueessa tarkastellaan myös, millaisia vuorovaikutustaitoja pidetään erityisen tärkeinä sekä sitä, miten vuorovaikutustaitojen hallinta vaikuttaa työhön sekä positiivisessa että negatiivisessa mielessä.

Toinen teema-alue käsittelee valokuvaajan ja kuvattavan henkilön välistä vuorovaikutussuhdetta: kuinka tärkeäksi valokuvaajat kokevat toimivan vuorovaikutussuhteen kuvattavan kanssa ja mistä toimiva vuorovaikutus haastateltavien mielestä rakentuu. Teema-alueessa pohditaan myös vuorovaikutustilanteen ammattieettistä hallintaa ja päätöksentekoa.

Kolmannessa teema-alueessa käsitellään kuvaustilanteiden mahdollisia jännitteitä ja konflikteja: millaisia jännitteisiä kuvaustilanteita kuvaajat ovat kokeneet, ja kuinka he ovat toimineet ja pyrkineet vaikuttamaan vuorovaikutussuhteen etenemiseen ja rakentumiseen ko. tilanteissa. Teema-alueessa selvitetään myös, miten kuvaajat ratkaisevat konfliktitilanteita ja kuinka he pystyvät mielestään vaikuttamaan konfliktien ja jännitteiden syntymiseen tai minimoimiseen ja miten se tapahtuu.

Neljäs teema-alue käsittelee valokuvaajien käsityksiä itsestään viestijöinä: mitkä vuorovaikutuksen osa-alueet he kokevat hallitsevansa hyvin ja missä he haluaisivat kehittyä. Siinä käsitellään myös ammattitaidon ja työkokemuksen vaikutusta vuorovaikutusosaamiseen.

Viides teema-alue käsittelee valokuvaajien kerrontaa tyypillisistä työmetodeista erilaisissa kuvaustilanteissa: kuinka valokuvaajat yleensä valmistautuvat kuvauksiin ja kuinka he toimivat ja hallitsevat kuvaustilanteen etenemistä.

Ensimmäinen, toinen ja neljäs teema-alue viittaa ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Toiseen tutkimusongelmaan viittaa teema-alue viisi. Kolmanteen tutkimuskysymykseen haetaan vastauksia kolmannesta teema-alueesta.

Ennen haastattelutilanteita en ollut tavannut haastateltavia kertaakaan aikaisemmin. Otin yhteyttä haastateltaviin puhelimitse, jolloin esittelin tutkimukseni aiheen ja viitekehyksen pääpiirteittäin ja perustelin, miksi haluaisin juuri heidät tutkimukseeni mukaan. Kerroin, mitä teemoja haluaisin haastattelussa käsitellä pohjustaen ja kannustaen heitä avoimeen ajatustenvaihtoon. Haastateltavat eivät tienneet tarkkaa tutkimusasetelmaa, eivätkä alustavia tutkimuskysymyksiäni. Ilmaisoin toiveeni selvästi, että mitä enemmän he jakaisivat ajatuksiaan ja kokemuksiaan aihepiirin ympäriltä, sitä enemmän saisin tärkeää ja arvokasta tutkimusmateriaalia. Painotin, että haluaisin haastattelun olevan keskustelunomainen tilanne. Pyysin heitä etukäteen miettimään ja näyttämään muutamia valokuvaesimerkkejä, joista keskustelisimme haastattelun edetessä. Olin suunnitellut, että ne toimisivat tarvittaessa keskustelun avaajina ja ”jään murtajina”.

Haastateltavat saivat ehdottaa heille luontevalta tuntuvaa tapaamispaikkaa. Sovimme tapaamiset haastateltavien kanssa kahviloissa, toimituksen palaverihuoneessa ja kotonani. Arvioin, että haastatteluun menisi noin tunti aikaa. Pyysin etukäteen, että aikaa varattaisiin haastattelutapaamiselle ainakin pari tuntia, jotta voisimme käydä aiheita rauhassa läpi, eikä kiire keskeyttäisi haastatteluja. Haastattelut nauhoitettiin ja niiden keskimääräinen kesto oli noin 60 minuuttia. Sanatarkka litterointi tehtiin koko haastattelumateriaalille haastatteluiden jälkeen.

Haastattelutilanteessa haastateltavia ei tarvinnut motivoida tai houkutella kertomaan kokemuksistaan, vaan kaikki haastateltavat olivat itseohjautuvia eikä heidän keskustelumotivaatiotaan tarvinnut laisinkaan ylläpitää. Haastattelutilanteista muodostui sujuvia ja luontevia tapaamisia. Haastattelijan roolissa annoin paljon tilaa haastateltaville ja he kertoivat kokemuksistaan ja ajatuksiaan omista lähtökohdistaan.

Teemahaastattelurunkoa ei testattu ennen varsinaisia haastatteluita. Se olisi ollut hyödyllistä haastattelutuntuman harjoittamiseen, teema-alueiden kysymysten hiomiseen ja täsmentämiseen sekä analyysivaiheen alustavaan pohdintaan ja kehittämiseen.

Roolini kaikissa haastatteluissa oli hyvin samankaltainen ensimmäistä haastattelua lukuun ottamatta. Ensimmäisen haastattelun aikana kävin läpi teemahaastattelurunkoa järjestelmällisimmin, esittäen useampia sanatarkkoja kysymyksiä teemahaastattelurungosta ja käyden sen järjestyksessä läpi alusta loppuun. Sen haastattelun aikana kävimme myös paljon valokuvaajan ottamia valokuvia läpi, ja kuvaesimerkkien kautta sain paljon tietoa erilaisista kuvaustilanteista ja alkuasetelmista ja siitä, kuinka kuvaaja toimii erityyppisissä tilanteissa.

Seuraavien haastatteluiden ajan toimin eri tavalla: tein alustavan ”avauspuheenvuoron”, jossa esittelin kertaalleen itseni, kerroin vielä yleisesti tutkimukseni aiheen ja näkökulman sekä miksi minua kiinnostaa kyseinen aihepiiri. Alustukseni jälkeen haastateltavat ottivat aktiivisen roolin kertojina. Haastattelijana tein kerronnan aikana muutamia lisäkysymyksiä ja huomiota. Varmistin ajoittain, olinko ymmärtänyt haastateltavien kerronnan oikein. Keskityin aktiiviseen kuunteluun ja muutamia kertoja ohjasin haastateltavaa aiheesta toiseen. Tein päätöksen, etten ”pakota keskustelua” teemahaastattelurungon ympärille kirjaimellisesti, vaan haastattelu eteni suurelta osin haastateltavan ehdoilla, jolloin haastateltavat puhuivat ammatillisesta vuorovaikutusosaamisestaan ja -asenteistaan painottaen eri teemoja huomattavastikin omista lähtökohdistaan. Seurasin teemahaastattelurunkoa teemoittain ja huomasin, että jokainen haastateltava puhui teemoista omin painotuksin ja näkökulmin. Näin ollen etukäteen suunniteltu puolistrukturoitu teemahaastattelu muuntautui haastatteluiden edetessä lähes ei-strukturoiduksi avoimeksi haastatteluksi tai näiden kahden haastattelutyypin välimuodoksi. Kaikki haastateltavat eivät tuoneet haastattelutilanteeseen etukäteen mietittyjä kuvaesimerkkejä pyynnöstäni huolimatta ja sain kuvat jälkikäteen sähköpostitse.

Haastateltavat suostuivat haastatteluihin omilla nimillään, ja heidät esitellään lyhyesti seuraavassa luvussa. He antoivat luvan julkaista sovittuja valokuvaesimerkkejä tarvittaessa tutkimuksen lisäaineistona. Litteroiduissa haastattelumateriaaleissa haastateltavat esiintyvät termeillä valokuvaaja 1, 2, 3 ja 4.

3.3.3 Haastateltavien valintaprosessi

Tutkimuksen suunnittelu- ja ideointivaiheessa päätös haastateltavien määrästä ja heidän edustamastaan henkilövalokuvauksen työkokemuksesta oli ratkaiseva. Haastattelujen sisältöjen painopistettä pohtiessani mahdollisia vaihtoehtoja oli aluksi useampia. Pohdin, haastattelisinko pelkästään reportaaseihin erikoistuneita kuvajournalisteja, tai mahdollisesti kuvajournalismin opiskelijoita. Ideointivaiheessa mietin voisinko haastatella kuvaajien lisäksi henkilöitä, joita he ovat valokuvanneet. Pohdittuani asiaa, haastateltavat valikoituivat tutkimukseen tarkoituksenmukaisesti heidän vakuuttavan sekä laaja-alaisen työkokemuksensa perusteella. Pyrkimys oli tavoittaa kattava edustus valokuvaajia, joita voidaan luonnehtia alansa asiantuntijoiksi ja joilla on huomattava määrä erityyppistä työkokemusta toisiinsa nähden.

Valokuvaajien valinnassa on piirteitä ns. lumipallo-otannasta (snowball sampling). Otin aluksi yhteyttä muutaman lehden päätoimittajaan, ja kysyin heidän suosituksiaan sopivan haastateltavan löytämiseksi työnkuvan perusteella. Vaihtoehtoja olisi ollut lukemattomia, ja haastattelujen edetessä haastateltavien valintoihin vaikutti toisten valokuvaajien ja asiantuntijoiden suositukset ja ehdotukset. Sitä kautta tutkimukseen osallistui maakuntalehdessä toimiva, monipuolinen valokuvaaja, taittava ja valokuvaava toimittaja, ammattivalokuvaaja sekä kouluttaja sekä erittäin kokenut ja monipuolinen kuvajournalisti. Haastateltavia on yhteensä neljä, yksi nainen ja kolme miestä. Työkokemusta heillä on valokuvauksen alalta 10-33 vuotta ja heidän työtehtävänsä sekä valokuvauskoulutustaustansa ovat vaihtelevia.

Seuraavaksi esittelen haastattelemani valokuvaajat:

Tomi Glad on kuvajournalisti, joka on työskennellyt lehtikuvaajana Savon Sanomissa ja Satakunnan Kansassa yhteensä yli kymmenen vuoden ajan. Maakuntalehdissä työskentelyn lisäksi hän toimii myös freelancerina kuvaten eri sanoma- ja aikakauslehtiin, sekä myös mainostoimistoille ja eri yritysten ja yhteisöjen julkaisuihin. Uransa aikana hän on voittanut useita palkintoja ja kunniamainintoja Suomen Lehtikuvaajat ry:n kilpailuissa.

Kimmo Häkkinen on valokuvaava toimittaja. Hänelle on kertynyt yli kahdenkymmenen vuoden toimittajan ja valokuvaajan työkokemus. Hän on työskennellyt mm. Aamulehdessä ja Nokian Uutisissa. Hänen työnkuvaan kuuluu toimittajana työskenteleminen, valokuvaaminen sekä myös lehden taittaminen. Myös hänen kirjoituksiaan ja valokuviaan on palkittu. Nykyään hän työskentelee Nokian Uutisissa.

Tiina Puputti on valokuvaaja, joka on toiminut valokuvausalalla päätoimisesti vuodesta 2004 alkaen. Valokuvaajana (VAT, VeAT) ja valokuvauskouluttajana työskentelemisen lisäksi hän on kirjoittanut lukuisia artikkeleita valokuvauksesta sekä vuonna 2014 julkaistun kirjan ”Valo ja valaisu – henkilökuvaus studiossa ja miljöössä”. Hän työskentelee edelleen valokuvaajana ja kouluttajana, sekä toisen kirjaprojektinsa parissa. Kirja on suunniteltu oppaaksi valaisun ohella erityisesti mallinohjaukseen erilaisissa kuvaustilanteissa.

Raine Lehtoranta on kuvajournalisti ja lehtikuvaaja. Lehtoranta on työskennellyt Aamulehdessä lehtikuvaajana ja kuvajournalistina yli kolmekymmentä vuotta. Lehtoranta kertoo haastattelussaan laajasta työkokemuksestaan uutis- ja henkilökuvaustyössä Suomessa sekä kokemuksistaan ja intohimostaan toteuttaa kuvareportaaseja Suomessa ja ulkomailla.

Olin myös alustavasti sopinut kuvajournalisti **Meeri Koutaniemen** kanssa haastattelusta. Haastattelussa hän olisi edustanut erikoistunutta reportaasikuvaajaa. Valitettavasti haastattelu peruuntui, koska aikataulumme oli vaikeaa yhdistää hänen työskennellessään paljon ulkomailla.

En ollut tavannut ketään haastateltavistani aikaisemmin. Otin heihin yhteyttä puhelimitse, esittelin itseni ja tutkimuksen aihealueen yleisesti ja he suostuivat osallistumaan tutkimukseen. Tapasin kaikki haastateltavat yhden kerran henkilökohtaisesti, ja nauhoitin haastattelut. Haastattelujen jälkeen litteroin haastattelumateriaalin sanatarkasti.

Nauhoitettujen haastattelujen pituus vaihteli viidestäkymmenestä minuutista reiluun kahteen tuntiin. Litteroitua tekstimateriaalia syntyi yhteensä 48 sivua (11+9+12+16), pistekoko 12, riviväli 1,5.

Olin pyytänyt, että kuvaajat toisivat mukanaan muutaman valokuvaesimerkin omista töistään haastattelutilaisuuteen. En rajannut tarkemmin, minkälaisia kuvien pitäisi olla, vaan he itse päättäisivät mitä töitä esittelisivät. Kerroin, että olennaisinta, mitä halusin tietää valokuvista, olisi tarina kuvan takaa. Minkälainen vuorovaikutustilanne kuvaus oli? Kuinka tilanne sujui ja miten se jäi kuvaustilanteena mieleen? Kuinka vuorovaikutustilanne eteni ja onko kuvaaja tyytyväinen lopputulokseen? Kuvat toimisivat myös aineistomateriaalina, mutta tarvittaessa myös keskustelunavauksena haastattelun vuorovaikutustilanteessa.

3.3.4 Tutkimusaineiston analyysi

Alan tutkimuskirjallisuuteen tutustuminen ja teoriaosuuden suunnitteleminen alkoi keväällä ja syksyllä 2013. Tutkielman teorian kirjoittaminen, haastattelujen toteuttaminen, litterointi, aineiston läpikäyminen ja teemoittelu sekä analyysi keskittyivät kaikki kevään 2014 hyvin intensiiviselle ajanjaksolle.

Aineistoanalyysia on lähestytty teemoittelun kautta. Ensimmäisessä työvaiheessa teemat rakentuivat teemahaastattelurungon ympärille. Pyrkimys oli nostaa tutkimusasetelman kannalta keskeisiä aiheita ja erotella niitä olennaisuuden ja rinnastettavuuden perusteella. (Eskola & Suoranta 2005, 174)

Jatkokehittelyn vaiheessa pyrin kehittämään teemakokonaisuuksia vastaamaan rajatun tutkimuskysymyksiin ja löytämään olennaisimman ja kirjoittamisen arvoisen tiedon laajasta ja mielenkiintoisesta aineistosta.

Olen pyrkinyt teorian ja empirian vuorovaikutukseen tutkimustekstissä. Kuvaesimerkien ja kuvaustilanteiden jäsentämisessä hyödynsin tyypittelyä. Ryhmittelin erilaiset kuvaustilanteet ja kuvaustilanteiden etenemisen omaksi ryhmäkseen samankaltaisiin tarinoin, joiden tarkoitus oli tuoda esille variaatioita tutkielman vuorovaikutuksen näkökulmasta katsottuna. (Eskola & Suoranta 2005, 181; Aaltola & Valli 2010, 183)

Tutkielman päättelyprosessi on ollut abduktiivinen, jolloin deduktio (teorialähtöinen) ja induktio (aineistolähtöinen) toimivat vastavuoroisesti johtopäätösten muodostamisessa. (Grönfors, 1982, 29)

Suunnitellessani teemahaastattelurunkoa ja tehdessäni yhteenvedoa valokuvaajien vuorovaikutustaidoista hyödynsin Marja-Leena Hyvärisen (2011) taulukkoa (Liite1) työskentelyni perustana. Aluksi erittelin ja kartoitin Hyvärisen kokoamia taitoja ja muokkasin niitä kuvaamaan henkilökuvaustilanteen vaiheita alusta loppuun.

Kuvaustilanteen vaiheiden ollessa rakentuneita muun muassa aloittamiseen, hallintaan ja haltuun ottamiseen oli luontevaa yhdistää haastateltavien puheenvuoroja ja kehittää ja eritellä kuvaustilannekohtaisia vuorovaikutustaitoja.

Hyvärisen määrittelemät farmaseuttien vuorovaikutustaidot olivat osittain hyvin suoraviivaisesti mukautettavissa valokuvaajan henkilökuvaustilanteen vuorovaikutustaidoksi. Osan niistä jätin kokonaan huomioimatta, koska ne olivat niin vahvasti alasiidonaisia.

Tässä yksi esimerkki työskentely- ja päättelyprosessin etenemisestä: Hyvärinen määritteli yhdeksi farmaseuttien keskeisiksi vuorovaikutustaidoiksi vuorovaikutuksen käynnistämisen ja vuorovaikutussuhteen luomisen. Haastateltava valokuvaaja puolestaan kertoi seuraavasti:

...Jos on normaali tilanne, ja hymyilee koko ajan, niin en mä tiedä mitä tapahtuu, mutta ihminen vaan silloin rentoutuu. Mä teen sitä joskus ihan tahallani, teen itsestäni välillä ehkä semmoisen vaarattoman olosen.

Yhdistin siis Hyvärisen erittelemän vuorovaikutustaidon ja haastatellun valokuvaajan kuvaustilanteen ja listasin valokuvaajan keskeiseksi vuorovaikutustaidoksi kuvausti-

lanteen aloittamisessa taidon: Valokuvaaja osaa hyödyntää ja mukauttaa sanatonta viestintää: (katsekontaktia, äänen kuuluvuutta, sävyä ja puhenopeutta, vartalon asentoa ja eleitä, tilanteeseen sopivaa etäisyyttä).

4 ANALYYSI

Tässä luvussa esitellään tutkielman empiirisen aineiston tulokset. Tulokset perustuvat haastateltujen valokuvaajien omiin näkemyksiin, kokemuksiin ja mielipiteisiin liittyen heidän ammattiosaamiseensa: henkilökuvaustilanteiden hallintaan, muihin ammatillisiin vuorovaikutustilanteisiin ja valokuvaajan työn luonteeseen.

Tutkimustulokset on jaettu neljään eri alalukuun ja niiden rakenne vaihtelee sisältöjen sekä teemojen mukaan.

Ensimmäisessä luvussa kartoitetaan ensimmäistä tutkimuskysymystä: Kuinka valokuvaajat suhtautuvat henkilö kuvauksen vuorovaikutustilanteisiin ja millaiseen vuorovaikutukseen he niissä pyrkivät? Luvussa käsitellään haastateltavien ajatuksia ja kokemuksia henkilökuvaustilanteisiin valmistautumisesta ja niiden toteuttamisesta sekä ammatti-identiteetin rakentumisesta. Haastattelevat kertovat ajatuksiaan toimivan vuorovaikutussuhteen luomisesta kuvaustilanteessa sekä mitä se heille merkitsee.

Toisessa luvussa käsitellään henkilökuvaustilanteiden erilaisia variaatiota valokuvaajien kuvaesimerkkien kautta. Valokuvaajat kertovat henkilökuvaustilanteista, ja kuinka he toteuttivat kuvauksen; siihen valmistautumisen, sen suunnittelun ja toteutuksen. Luvussa kartoitetaan vastauksia toiseen tutkimuskysymykseen: Millaisia ammatillisia vuorovaikutustaitoja ja työmenetelmiä journalistiset valokuvaajat käyttävät työssään henkilökuvaustilanteissa?

Kolmannessa luvussa käsitellään erilaisia valokuvaajien kohtaamia ammatillisia jännitteitä ja konflikteja. Valokuvaajat kertovat vaikeista henkilökuvaustilanteista, ja heille ominaisista tavoista selvittää ja ratkaista ongelmatilanteet. Luvun lopussa käsitellään myös kolmatta tutkimuskysymystä: Millaisena haastateltavat kokevat työn luonteen ja työn mahdolliset muutokset ja ristipaineet.

Viimeisessä alaluvussa on jäsennetty ja tiivistetty valokuvaajien oleellisia ja keskeisiä vuorovaikutustaitoja. Tuloksena on alustava yhteenveto valokuvaajien alakohtaisista

vuorovaikutustaidoista henkilökuvaustilanteissa. Malli on luotu yhdistämällä valokuvaajien haastattelumateriaalianalyysi sekä eri taitoluokituksia terveysviestinnän tutkimuksen puolelta.

4.1 Lehtikuvaus - palkitsevaa ja kuluttavaa

4.1.1 Kuvaaminen alkaa asennoitumisesta

Lehtivalokuvaajat tapaavat työuransa aikana lukemattoman määrän erilaisia ihmisiä erilaisissa elämäntilanteissa. Arkinen työ koostuu vaihtelevista ”kuvauskeikoista”, joiden kautta kuvaajat osoittavat teknisen ja visuaalisen osaamisensa lisäksi myös vuorovaikutusosaamisensa kuvattavien ihmisen parissa. Kuvauksien vuorovaikutustilanteet vaihtelevat, ja valokuvaajien oma vuorovaikutusrepertuaari joutuu alinomaa koetukselle.

Valokuvaajan työnkuvaan kuuluu kuvaustilanteiden suunnitteleminen, niihin valmistautuminen sekä kuvaustilanteiden käynnistäminen. Valokuvaajat esittelevät itsensä kuvaustilanteessa kuvattaville, ”ottavat kuvaustilanteen haltuun” ja pohjustavat sujuvan kuvaustilanteen lähtökohtia.

Haastateltavat valokuvaajat kertoivat hyvin samansuuntaisesti asenteistaan ja lähtökohdistaan liittyen kuvaustilanteiden aloittamiseen. Kaikki haastateltavat mainitsivat tasa-arvoisen ja myönteisen asenteen olevan oleellinen ja tarpeellinen kuvaustilanteen aloittamisessa. Kaikkien haastateltavien kuvaajien puheesta ilmeni, että he pyrkivät tapaamaan kuvattavan henkilön avoimin mielin häivyttäen mielistään sekä kuvattavan että heidän itsensä edustaman yhteiskunnallisen statuksen tai roolin. Haastateltavat kuvaajat korostivat tasa-arvoisen lähestymisen tärkeyttä. Heidän puheestaan oli löydettävissä hienovaraisia painotuseroja ystävällisyyden ja kaverillisuuden sekä kiinnostuksen ja kunnioituksen osoittamisen välillä. Assertiivisuus eli jämäkkyys nousi myös esille keskeisenä vahvuutena haastateltavien puheenvuoroissa.

Kun jotkut sanoo joskus, että ihmisiä pitäisi kohdella sillai niinkun vähän parempina mitä ne onkaan. Mutta jotenkin mä ajattelen, että kaikki on niinku samalla tasolla niinku mäkin. Että mä en niinku nostele niitä enkä laske niitä. Jos se on vaikka kansanedustaja, ministeri tai presidentti tai joku pummi, niin kaikille menen

sanoo, että morjesta. Jos niistä tekee kavereitaan, niin sitten se sujuu se homma paljon helpommin... Jos sä rupeet säälimään köyhää tai katot ylöspäin rikkaita, niin ei siitä hommasta tuu mitään. VK1

Yksi semmoinen vanhempi valokuvaajakollega sanoi: tasa-arvoisuus. Et on se kuka hyvänsä, niin sä meet niinku tasa-arvoisena. Mä en ehkä itse määrittele sitä sillä tavalla... Jollain tavalla herkkänä, toisesta kiinnostuneena, toisesta välittävänä. Ja myönteisenä. Toisaalta myös sillä tavalla ammattitaitoisena, et sä niinku liidaat sitä hyvällä meiningillä. Ne on varmaan niitä vahvuuksia, millä tavalla toimia. VK3

...sun pitää pyrkiä lähestymään samalta viivalta. Sun ei koskaan pidä katsoa ylhäältä alaspäin, et mieluummin alhaalta ylöspäin, muttei liikaa. Kuvaajan pitää olla niin umpirehellinen ihan oikeesti ja sen pitää olla se oma itsensä, jos on epävarma, niin se pitää näyttää. VK4

Valokuvaajien tavoitteena on rakentaa henkilökuvaustilanteesta toimiva tilanne ja tapahtuma, eikä se ole mahdollista ilman kommunikaatiota ja vuorovaikutusta kuvattavan kanssa. Valokuvaajalta vaaditaan kykyä lähestyä kuvattavaa henkilöä ja herättää luottamusta oikealla tavalla, jotta kuvaustilanne onnistuisi.

Yksi valokuvaajista kertoo havainneensa, kuinka hymyileminen rentouttaa kuvattavaa ja kuinka sitä voi hyödyntää kuvaustilanteessa tietoisesti. Samoin kuin kuvaaja voi laukaista jännittynyttä tilannetta ja rakentaa turvallisuuden tunnetta kuvattavalle teeskennellen hyväntuulisesti hiukan tietämätöntä ja harmitonta.

Yleensä jos hymyilee, niin, en tiedä mikä siinä...jos on normaali haastattelutilanne, ja hymyilee koko ajan, niin en mä tiedä mitä tapahtuu, mutta ihminen vaan silloin rentoutuu. Mä teen sitä joskus ihan tahallani, mä teen itsestäni välillä ehkä semmoisen vaarattoman olosen.”Et anteeks, mitenkähän tämä toimii” ja osoittaa, etten mä mitenkään määräile sua, vaan yritän saada sen kuvan aikaseks. VK1

Yksi valokuvaajista mainitsi, että hän mielellään ottaa yhteyttä kuvattavaan malliin puhelimitse ennen kuvausta: silloin molemmat osapuolet kuulevat toistensa äänet ja valokuvaaja voi etukäteen käydä kuvauspäivän suunnitelmaa läpi. Tapaaminen sekä kuvaustilanne on usein sujuvampi, kun osapuolet ovat keskustelleet kuvauksesta etukäteen.

Tosin harvoin lehtikuvaajilla on mahdollisuutta vastaaviin kuvausta edeltäviin yhteydenottoihin. Yksi erittäin tärkeä ammattitaidon osa-alue onkin kyky sopeutua nopeasti vaihteleviin olosuhteisiin ja taito hyödyntää olosuhteet ja puitteet spontaanisti kuvaustilanteessa nopealla aikataululla.

Mitä ensin tulee mieleen, pari kolme ideaa ja sitten jos tilanne muuttuu ja siellä on jotain aivan erityistä, jotain mikä suorastaan pyrkii siihen kuvaan niin siihen täytyy vaan pystyä reagoimaan. VK2

Haastatteluissa nousi esiin useasti maininta, kuinka teknisen osaamisen hallinta sekä huolellinen valmistautuminen mahdollistavat ja vapauttavat valokuvaajan keskittymään paremmin kuvaustilanteeseen ja vuorovaikutussuhteeseen. Kuvaustilanne voi olla miljöössä tai studiossa tapahtuva kuvaus, ja valaisuratkaisut on etukäteen suunniteltu ja mietitty.

Mitä enemmän olet paloitellut sen kuvauksen osiin, oon miettinyt kuvaussuunnitelman, valaisukaavion ja rekvisiitat ja mä oon piirtänyt luonnoskuvat, että mä voin mennä tilanteeseen, ja olla läsnä sen ihmisen kanssa. Mä en enää saa siinä kohassa miettiä niitä palasia... VK3

Vuorovaikutustilanteiden rakentumiseen vaikuttavat osallistujien taidot, motivaatio ja uskallus osallistua vuorovaikutustilanteisiin. Journalistista henkilökuvausta pohdittaessa siirrymme tulkinnanvaraiselle vuorovaikutteisuuden ja viestinnän olemuksen alueelle. Kuuluisan kuvajournalistin ja yhden Magnum-kuvatoimiston perustajajäsenen Robert Capan motto on kirjoitettu kuvajournalismin historian kirjoihin: ”if your pictures aren’t good enough you are not close enough” eli vapaasti suomentaen ”jos kuvasi eivät ole tarpeeksi hyviä, et ole tarpeeksi lähellä”. Lausahdus on usein tulkittu pääasiallisesti kehotukseksi ikään kuin sukeltaa keskelle yhteiskunnallisten tapahtumakulkujen keskiöitä, niin kuin hän teki sotakuvaajana. Yhtälailla moton voidaan tulkita viittaavan kuvaajan ja kuvattavan välimatkan ja läheisyyden tasapainoon, jolloin heidän välillä tapahtuvan vuorovaikutuksen rooli nousee esille.

Kaikki haastateltavat valokuvaajat painottivat vuorovaikutuksen olevan erittäin tärkeä osa kuvaustilannetta. Jokainen haastateltava oli sitä mieltä, että henkilökuvauksen onnistuminen edellyttää toimivaa vuorovaikutustilannetta ammattitaidon toteuttamisen näkökulmasta tarkasteltuna.

On se tärkeä, muuten mä käyn vaan painamassa nappia ja tulee tylsiä kuvia. Sit se on vaan kuva siitä ihmisestä ja siitä tulee tylsä. Mut jos sen ihmisen saa mukaan siihen hommaan, siihen saa fiilistä ja sitten se toimii. VK1

Haastattelujen puheenvuoroista käy ilmi selvästi, että valokuvaajat määrittelevät kuvaustilanteessa tapahtuvan vuorovaikutussuhteen vaikuttavan henkilövalokuvien onnistumiseen. Haastatteluissa ilmenee, että valokuvaajat suhtautuvansa työhönsä intohimoisesti ja

kunnianhimoisella asenteella. Heidän mielestään koskettavassa ja onnistuneessa henkilövalokuvassa on elementtejä ja ulottuvuuksia, joita on vaikeaa saavuttaa ilman kuvaajan keskittymistä ja panostamista työhönsä. Valokuvaustilanne luokitellaan osittain epäonnistuneeksi, jos tuloksena on tavallinen ja lattea kuva ihmisestä. Haastatellut valokuvaajat jakavat pyrkimyksen tavoittaa henkilökuviinsa tason, joka puhuttelee heitä ja kuvien katsojia.

Ilman intohimoahan ei synny yhtään juttua, tai siis luettavaa juttua. Eikä varmaan katsottavaa, pysäyttävää valokuvaakaan. VK2

Kuvaustilanteen vuorovaikutteisuuden olemus heijastuu henkilökuviin. Kaksi haastateltavista kuvaajista kuvailivat tasa-arvoisen lähestymistavan lisäksi vastavuoroisuuden merkityksen tärkeäksi kuvaustilanteessa.

... Et jos lähdetään oikeesti pohtimaan semmosta henkilökuvausta tai tilanteen haluttuunottoa. Et, jotta se avautuisi se ihminen, niin sun pitää olla myös auki. Sun pitää näyttää ne omat heikkoukset ja mennä ja antaa sille kuvattavallekin jotain. Ei se oo vaan niinku sitä, et sä tuut ottamaan, sun pitää myös antaa. VK4

On vaikeaa määritellä tarkasti mistä haastateltavat kuvaajat puhuvat, kun he mainitsevat ”auki olemisen” ja ”antamisen”. Mitä valokuvaaja ”antaa” kuvattavalleen ohi kiitävässä kuvaustilanteessa? Kuinka hän on tai osoittaa osoittaa ”olevansa auki”? Kaksi haastateltavaa valokuvaajaa luonnehti, kuinka he ilmaisevat kiinnostuksensa kuvattavaa ihmistä kohtaan, sekä osoittavat kunnioitusta ja pyrkivät olemaan läsnä.

Itsestähän se lähtee, että millä tavalla me olemme siinä tilanteessa. Vaikka sä asuisit joidenkin kanssa, mutta jos et ole kiinnostunut heistä, etkä ole läsnä, niin miten pääset iholle? Jos sulla on pari tuntia, ja sä et oo kiinnostunut, et oo läsnä, niin miten sä pääset lähelle? Kyllä se aina lähtee mun mielestä susta. VK3

Ja ei voi olettaa, että saa jotain jos ei anna mitään? VK3

Kaksi haastateltavista kuvaajista manitsi useasti aidon kiinnostuksen kuvattavaa ihmistä kohtaan. Läsnäolon merkitys korostui haastateltavien puheessa liittyen kuvaustilanteen aloittamiseen ja luottamuksen herättämiseen kuvattavassa. Haastateltavat painottivat, kuinka tärkeää on luoda keskustelua kuvattavan kanssa ja *olla* sekä *osoittaa olevansa*

hänestä kiinnostunut. Huomionarvoista oli, että yksi valokuvaaja painotti, että läsnäolon sekä kiinnostuksen tulisi olla mahdollisimman aitoa ja luontevaa, eikä vain kohteliasta kiinnostuksen esittämistä.

Jos et oikeesti oo ja sulla on semmonen asenne, että tääkin keikka pitää hoitaa ynnä muuta, niin se on mun mielestä loukkaavaa sitä ihmisistä kohtaan, sitten jos se usein toistuu, niin sitten on parempikin vaihtaa alaa. Sun pitää olla oikeesti kiinnostunut ihmisistä, ne ihmiset vaistoo sen kyllä. Ne on niinku koiria, koirilla on hiton hyvä vaisto, ne vaistoo ihmisen mielialat ja tunteet. Kyllä ihmiselläkin on aika hyvä vaisto todeta onko toi feikkiä toi kiinnostus vai ei. VK4

Mutta semmonen ihmisten kohtaamisessa; jotta sinä olisit hyvä valokuvaaja, se vaatii ihan hirveesti sulta itteiltäs. Se vaatii herkkyyttä...niinku semmosta että jos sä haluat saada koskettavia ja ihmisennäköisiä kuvia kuvattavasta, niin sun pitää olla valmis antamaan itsestä myös jotain. VK4

Valokuvaajat kertoivat, että aluksi tavatessaan uuden kuvattavan henkilön ja jutellessaan heidän kanssaan valokuvaajat pohtivat samalla, miten henkilö mahdollisesti lähtee mukaan kuvaustilanteeseen. Johdatellen tilannetta valokuvaaja tekee kuvauksen toteuttamishdotuksia ihmisen ensivaikutelman mukaan.

Ketä ja millä tavalla vedetään ja mihin asti. Se on myös sitä ihmisen kunnioitusta, kuvattavalle kuvauksen jälkeen jää onnistunut ja vielä parempi fiilis. Että jos lähtee niinku ”et toi niinku repi liikaa” niin se ei ole hyvä juttu... VK3

Keskusteluissa ilmenee ohjauksen ammattitaidon osa-alue. Kuvaajat voivat ohjata eri ihmisiä eri tavoin: esimerkiksi hyvin pienin ohjein tukien tai huumoria, ronskiakin, käyttäen. Kuvaaja ikään kuin näkee, kuinka saada kukin ihminen vapautumaan ja pystyy käyttämään erityyppisiä keinoja eri kuvaustilanteissa.

Kuvaustilanteen vuorovaikutustilanne voi rakentua ja rakentuukin lukemattomin eri tavoin. Kommunikointi osapuolten välillä voi olla hyvin vähäistä ja minimaalista tai vastaavasti erittäin aktiivista sekä intensiivistä. Valokuvaajat voivat ottaa kuvaustilanteessa erittäin puheliaan, äänekkään ja hallitsevan roolin taikka hyvin vetäytyvän ja hiljaisen. Kaikki haastateltavat mainitsivat, etteivät välttämättä muista tai osaa eritellä jälkikäteen, mitä intensiivisen kuvaustilanteen aikana vuorovaikutussuhteessa tapahtuu. He ovat kuin tempautuneet keskittymään kuvaamiseen sekä vuorovaikutukseen.

Mä muistan kun yksi mun valokuvaajakaveri, kun häneltä kysyttiin miten ohjaat mallia, niin hän vastasi että hän puhuu ne pyörryksiin. En mäkään välttämättä

muista kuvaustilanteen jälkeen mitä oon puhunu, tietyllä tavalla pidän koko ajan sitä kontaktia yllä. VK3

Valokuvaajat puhuivat myös ”heittäytymisen vastavuoroisuuden” tärkeydestä. Ammattitaitoinen kuvaaja ei voi olettaa, että kuvattava vaan heittäytyy kuvaajalle kun hän niin pyytää. Kuvaajan on käytöksellään ensin osoitettava, että hän tekee samoin.

Vaan sä heittäydýt itse, jolloin näkee et toi on täysillä mukana. Sä kuvaajana näät, et toi on valmis heittäytymään, nyt se on ihan mukana... Kyllä minäkin ahdistuisin jos joku sanoisi että rupee nyt tanssii salsaa, että nyt pitäisi ottaa sellaset kuvat. VK3

Haastateltavien valokuvaajien puheenvuoroista nousi esiin myös monta mainintaa kuvausten vuorovaikutustilanteiden hetkistä, jolloin valokuvaajat ikään kuin ovat sokeita omille reaktioille vuorovaikutustilanteessa. Useampi valokuvaaja kertoi kokemuksista, joita he eivät pysty tarkemmin ja yksityiskohtaisemmin määrittelemään kuvaustilanteen jälkeen. Haastateltavat kertoivat, kuinka he voivat keskittyä kuvaustilanteeseen niin intensiivisesti, että he saattavat unohtaa keskustelleensa kuvattavan kanssa siinä tilanteessa. Useampi valokuvaaja käytti ilmaisuja kuten: ”sitten vain tapahtui jotain” tai esimerkiksi ”no, siinä tilanteessa vaan mennään”. Ikään kuin vuorovaikutustilanteessa kuvaaja on tempautunut kuvaustilanteen vuorovaikutukseen mukaan kuvattavan kanssa ja tilanne voi olla täysin ennalta suunnittelematon.

Ensimmäisenä yks kuvattava, julkisuuden henkilö, ilmoitti kun tuli kuvauksiin, että ”mähän en sitten hymyile”. Mä en muista mitä tapahtu, koska mä oon ollut siinä kuvaustilanteessa, et mitä mä oon sanonut tai höpöttänyt... eikä siinä ees mennyt kauan kun se siellä nauro. Ja muistan, kun mä sanoin vielä et vai et hymyile, sinähän naurat... Joku juttu siinä meni. VK3

Yksi haastateltavista kuvaajista kertoo, ettei hän halua varsinaisesti halua ohjata kuvattavaan millään lailla, vaan hänen tavoitteena on ottaa kuvaustilanne haltuun, saada ihmisten huomio ja keskittyminen pois kamerasta, ja antaa kuvattaville jotain luontevaa tekemistä ilman tarkempia ohjeita.

Mä otan sen tilanteen haltuun, ja sitten pyydän, että tehkää jotain. VK1

Yksi haastateltavista valokuvaajista mainitsi, että hänelle on aina tärkeää hoitaa kuvaustilanne loppuun asti, eikä vain lopettaa kuvausta töksäyttäen, vaan huomioida kuvattavaa tilanteen jälkeenkin riippuen siitä, minkä tunnelmainen kuvaustilanne on ollut.

... niin semmoinen myönteinen, positiivinen kannustaminen... Mikä siinä toimii-
kaan. VK3

4.1.2 Kokemukset kasvattavat varmuutta, varmuus rentoutta

Haastateltavat valokuvaajat kertoivat, että työkokemusvuodet ovat vaikuttaneet paljon vuorovaikutustaitojen ja ammattitaitojen kehittymiseen. Haastatteluissa ilmeni, että osa valokuvaajista oli ollut ujoja ottamaan kontaktia kuvattaviin ja heidän rohkeus ja itsevarmuus on kasvanut vuosien varrella. Ammattitaidon ja työvarmuuden kuvailtiin kehittyvän, kun kokemukset vahvistavat teknistä osaamista, rutinoitumista ja työskentelyvarmuus ihmisten parissa kasvaa. Epäonnistumisien läpikäyminen ja niistä oppiminen kuuluu myös oppimisprosessiin.

Että kun sä teet riittävän monta kertaa, ja riittävän monta kertaa mokaat. Siitä kautta sitä osaamista sitten tulee. VK3

Yksi valokuvaaja painotti oppimiseen ja oivaltamiseen vaikuttavan innostuneen ja intohimoisen suhtautumisen valokuvaukseen – ja sen, että uskaltaa jättää tarpeeksi aikaa ja tilaa mielessään oivalluksille ja uuden oppimiselle.

..Pohdin kyllä jokaisen jutun jälkeen, että mitä tuli tehtyä ja millä tavalla. Mitä pitäisi kehittää ja mikä meni hyvin mikä huonosti. Että myöskin semmoinen itsearviointi. VK3

Yksi valokuvaajista kertoo menetelmästänsä, kuinka hän kehittää taitojaan ja osaamistaan. Hän hyödyntää työskentelyynsä itsearviointia, pohtii ja analysoi mikä meni onnistuneesti ja mikä olisi voinut mennä paremmin. Hän jäsentää kuvaustapahtuman mielessään eri osa-alueisiin, ja niihin yksityiskohtiin keskittymällä seuraavassa kuvaustilanteessa harjoittelee tietoisesti jotain kuvaustilanteeseen liittyvää asiaa. Harjoitusten kautta se rutinoituu ja automatisoituu ja vakiintuu osaksi henkilön työskentelytavoista.

... Mut jos se on vaan niinku että ”tänään teen kaiken paljon paremmin”, niin sä et pääse käsiksi siihen mitä pitäisi tehdä. Mutta jos palottelee sen, että tänään muistan vaan kannustaa positiivisesti, niin sitten vaan tekee niin. Vaikka kirjottaa sen käteen, että muistaa. VK3

Yksi kuvaajista mainitsikin, että vaikka hän on tyytyväinen työskentelyvarmuuteensa, niin aina voi kehittyä ja kehittää vaikkapa vuorovaikutustaitoja, kuten mallinohjaustaitoja kuvaustilanteessa ja myös semmoista spontaania lähestymistä kuvaustilanteissa.

Myös suomalainen tapakulttuuri yleisellä tasolla tuli haastatteluissa mainituksi; ettei Suomessa yleensä vieraille ihmisille puhuta välttämättä kovin mielellään tai avoimin mielin. Se voi myös hankaloittaa työskentelyä.

Yksi kuvaajista puolestaan kertoi, kuinka esimerkiksi loman jälkeen kestää jonkin aikaa, kunnes taas tottuu työn vuorovaikutustilanteisiin: sosiaalisuuteen ja siihen, että tilanteet täytyy ottaa hallintaan kuvaustilanteissa ja ottaa kontaktiin ihmisiin. Se on olennainen osa työnkuvaa, mutta ei kovin mieluinen.

En mä vieläkään sitä mielläni tee. Jos on pakko niin sitten. Nytkin jos pitää kuvittaa jokin kuva, niin en juokse ihmisen perään, vaan saatan mielummin odottaa sopivassa paikassa. Enkä mielellään vieläkään ota kontaktia ihmisiin jos ei ole pakko. Mutta on se nyt huomattavasti helpompaa kuin silloin kymmenen vuotta sitten.
VK1

Yksi haastateltavista kuvaili, kuinka hän on pohtinut vuorovaikutustilanteiden olemusta Henri Cartier Bressonin aforismin ”seeing is everything” kautta. Ilmeisimmillä tasolla siinä kuvaillaan katukuvaajan ja visualistin havainnointitaitoa: kykyä visualisoida ja hyödyntää taidokkaasti valon ja varjon suhteita ja ratkaisevia kuvaushetkiä. Valokuvaaja oli pohtinut, kuinka valokuvaajan viisaus tarkoittaa myös kuvaustilanteeseen eläytymistä ja kaikkien aistien käyttöä. Silloin kuvaaja on vahvasti kuvaustilanteessa läsnä, hän havainnoi toista ihmistä ja sitä kuinka lähelle hän voi mennä; voiko hän koskettaa ihmistä ja kuinka puhutella häntä, jotta saisi ihmisen mukaan tilanteeseen. Kuvaaja myös toteaa, että väsyneenä tai kiireisenä läsnäolon saavuttaminen ei onnistu. Kaksi haastateltavaa kuvaajaa mainitsi läsnäolon olennaiseksi ja tavoitelluksi asiaksi henkilökuvaustilanteessa. Vuorovaikutusosaaminen määritettiin ammattitaidon osa-alueeksi, joka edistää ja mahdollistaa kuvaustilanteiden onnistumisen.

Tottakai siihen tulee se ammatti-identiteetti, että sulla on myös ne ammattitaidon kyvyt, että mitä tarvitaan siihen että kuva saadaan... Kyllä mä luulen että itsessäni olen, ja että mitä enemmän siinä on, sitä onnistuneempia ne kuvat on. VK3

Yksi valokuvaajista kertoi hänelle kuvausmatkalla tapahtuneesta kokemuksesta, joka oli hänelle erittäin merkityksellinen ja vaikuttava kokemus valokuvaajana ja kuvajournalistina. Hän oli työskennellyt kuvajournalistina maissa, joissa oli epävakaa yhteiskunnalliset olot ja vaaralliset työskentelyolosuhteet. Hän kuvaili, kuinka hän niissä tilanteissa ulkomailla työskennellessään koki pelkoa, ja kuinka hän havaitsi itsessään osittain samaa pelkoa myös Suomessa työskennellessään ihmisten parissa. Hän kuvailee käänteentekevän kokemuksen, jossa luottamus syrjäyttää pelon toista ihmistä kohtaan ja sitä kautta hänen valokuvaustyöskentely sai uuden merkityksellisen ja vapautuneemman ulottuvuuden.

Mulle koko valokuvaus, elämän ja maailman ja ihmisten kohtaaminen kiteytyy pelkoon. Pelko omasta epäonnistumisesta, pelko niitä ihmisiä kohtaan, että onko ne hyviä vai pahoja vai miten tää menee...

...Kun mä en tiennyt miten siellä kulttuurissa toimitaan. Kuinka hyviä tai pahoja nää ihmiset on kun siellä oli sisällissota just päättynyt, siellä kaapattiin turisteja ynnä muuta, hirvee pelko perseessä koko ajan. Pitäis saada jotain mutta kaikki pelottaa... Malawissa sitten mä koin kummallisen herätyksen, olin kulkemassa kylätietä menossa, siellä oli niitä tummaihosia malawilaisia... Oli ollut rankka päivä olin aika väsynyt, ja siellä pölysellä tiellä kävelemässä majapaikkaan, yht' äkkiä, että miks mulla on niin hiton kevyt olo. Et en muista et mulla olis ollut tämmöstä oloa kuvausmatkalla, että mitä ihmettä. Tajusin, että se mun pelko on hävinnyt pois. Mulla oli yhtä äkkiä semmonen, että en pelkää mitään. Se oli ihan huikea tunne.

Siellä mulle tuli semmonen ihmeellinen samuuden tunne, että olen osa sitä porukkaa. Aluks se pelko oli pois, et mä en pelkää enää mitään ja tuli semmoinen hirvee rauha. Mulla meni se, no se reppari palkittiin vuoden reportaasiksi. Se näky niissä kuvissakin että mä olin löytänyt semmosen rauhan ja pelko oli poistunut mun tekemisestä. Mulle oli semmoinen hirvee kulminaatiopiste. VK4

4.1.3 Ammatillisen vuorovaikutusosaamisen monitasoisuus

Henkilökuvaustilanteissa hyödynnetyt ammatilliset vuorovaikutustaidot ovat luonnollisesti vain yksi osa-alue valokuvaajien vuorovaikutusosaamista. Ammattiroolissa vuorovaikutustaitoja hyödynnetään monipuolisesti myös suhteessa työyhteisöön, kollegoihin, työryhmiin ja esimiehiin. Lehtikuvaajat työskentelevät toimittajien kanssa työpareina, jolloin yhteistyö vaihtuvien työparien kanssa edellyttää mukautumista toimittajien työskentelymenetelmiin.

Kuten valokuvaajilla, toimittajillakin on erilaisia työskentely- ja haastattelutapoja. Useampi haastateltava valokuvaaja kertoi, kuinka antoisaa yhteistyö voi parhaimmillaan olla sopivan työparin kanssa. Toimivaa yhteistyötä työparin kanssa kuvailtiin helpoksi, innostavaksi ja hedelmälliseksi.

Tottakai mullakin on silleen, että on muodostunut sellaisia vähän niinkun työpareja, jonka kanssa synkkaa ja joka ymmärtää puolesta sanasta. Niin ottaa sen miehellään mukaan jos se on saatavilla. VK2

Yksi haastateltavista valokuvaajista muistelee, kuinka toimittajien suhtautuminen valokuvaajiin hänen uransa alkuaikoina oli osittain negatiivinen, eikä yhteistyöhön juurikaan pyritty.

...et se oli pikkanen ongelma kun toimittajat oli kertakaikkiaan tottunu siihen, että kuvaajat on suurinpiirtein ihan mänttejä. Et ne kantaa sitä kalustoo ja ne ajaa sitä autoo. Tekee mitä niille sanotaan. VK4

Sama valokuvaaja kertoo, kuinka hänen yhteistyö alkoi rakentumaan erään toimittajakollegan kanssa.

Se seurasi sitä mun kuvaamista ja kun se tehtiin se juttu niin se yllättäen halus nähdä ne kuvat mitä mä halusin esittää. Sitten se lähti rakentamaan sitä juttua niiden kuvien pohjalta. Ja se oli ihan uutta mulle...VK4

Valokuvaaja kertoo, kuinka kyseisen työparin työskentely kehittyi hyvin symbioottiseksi. Työskentelyprosessia hän kuvaa raskaaksi, herkkyyttä vaativaksi ja myös erittäin mieluisaksi.

Jossain vaiheessa meidän yhteistyö oli semmosta että me ei enää tiedetty, kumpi on tehnyt sen jutun ja kumpi kuvat. Matti lainasi 90% suoraan mun suusta niinku ja teki sen jutun. Ja Matilla oli ideoita ja se huomasi jotain juttuja mitä minä en olisi huomannut, ja mä vaan kuvasin ne. Et ne oli tavallaan Matin kuvia, ja se juttu mun. Se on ihan niinku...utopistisen hieno juttu. Mä koen olleeni erittäin etuoikeutettu kun, mä löysin semmosen kollegan. VK4

Yksi haastateltavista valokuvaajista puolestaan kertoo tilanteista, jolloin hän voi hyödyntää tilanteen ja kuvata samaan aikaan, kun toimittaja tekee haastattelua. Hän myös mainitsee kiireelliset tilanteet, jolloin hän tarvitsee työskentelyrauhan toimittajalta ja joutuu jämäkästi pyytämään häntä poistumaan.

Jos on kiire, täytyy keskeyttää ja pysäyttää tilanne ja haastattelu kokonaan. Ja jos vaikka toimittaja puhuu koko ajan taustalla, niin voin sanoa, että ole hiljaa. Tai muutaman kerran olen pyytänyt toimittajaa menemään toiseen huoneeseen, kun ei puhe lakkaa. Olen sanonut, että sä olet koko ajan tässä kuvassa, et mee tonne toiseen huoneeseen. VK1

Verkostoitumistaidot ja markkinointiosaaminen vaatii niin ikään valokuvaajalta vahvaa vuorovaikutusosaamista. Viestintäsuhteiden tavoitteellisuus vaikuttaa ammatillisien tehtävien luonteeseen ja vastuun syvälliseen ymmärtämiseen. Lehtikuvaajat voivat työskennellä vakituksessa työsuhteessa lehtitalon palveluksessa, tai yksityisyrittäjänä freelance-rina. Eräs haastateltava puhuikin siitä, kuinka tärkeää hänelle freelancerina on ymmärtää pitkäjänteisen työn merkitys omalle tulevaisuudelle ja työuralle. Kuvaustilanteiden hoitaminen ammattitaitoisesti omalla yksilöllisellä tavalla ja positiivisessa hengessä vaikuttaa tuleviin työmahdollisuuksiin ja niiden jatkumoon. Näin ollen valokuvaajan vuorovaikutusosaaminen määriteltiin osaksi itsensä markkinointia.

...ja jokainen ainoa keikka minkä sää teet voi olla sun se viimeinen keikka ja sä markkinoit itseäsi joka ainoalla keikalla. Ja se itsensä brändääminen on mun mielestä se juttu ja se on se kokonaisuus, millä tavalla sä oot siinä mukana. VK3

Haastateltava kuvailee, kuinka tärkeää valokuvaajan on määritellä itsellensä oma arvoperusta ja se millä tavalla hän haluaa laittaa itsensä likoon. Valokuvaajan tulisi ymmärtää omat vahvuudet valokuvaajana ja kuinka haluaa taitojansa kehittää. Haastateltava korostaa verkostoitumisen ja rakentavan tiimityöskentelyn merkityksen kasvavan tulevaisuudessa - johon tarvitaan paljon vuorovaikutusosaamista sekä itsearviointia.

Mitä teen, miksi teen, millä tavalla, että mitkä on ne arvot siellä pohjalla ja mikä on se oman toiminnan missio ja visio. Hirveen monella valokuvaajalla ei oo se mietitty. VK3

Luonnollisesti freelancerille tekninen ja visuaalinen ammattiosaaminen on merkittävässä roolissa, mutta valokuvaajan on käytettävä aikaa itsensä markkinointiin, verkostoitumiseen ja palavereihin yhteistyökumppaneiden kanssa. Lisäksi hallittavan on taloushallinto.

Ne on semmosia, että mun mielestä valokuvaajan täytyy olla aika monitaitoinen todellisuudessa tänä päivänä.

4.2 Henkilökuvaustilanteiden variaatioita

4.2.1 Seuraaminen välimatkan päästä ja nopea reagointi

Lehtikuvaajilla tulee paljon vastaan kuvaustilanteita, jolloin tilanteessa toiminta ja tapahtuma ovat pääosassa, ja siihen pyritäänkin. Vastaavissa tilanteissa vuorovaikutus kuvattavan tai kuvattavien kanssa voi olla erittäin vähäistä, tai niin, ettei vuorovaikutussuhdetta synny laisinkaan. Hyvin tyypillisesti esimerkiksi tapahtuma- tai urheilukuvauksessa kuvaaja voi hyödyntää tarkkailijan ja seuraajan roolia kuvaajana. Kuvattavat henkilöt keskittyvät omaan tekemiseen. He eivät välttämättä edes tiedä tulevansa kuvatuksi – tai vaikka he tietäisivät kuvauksesta, he keskittyvät omaan toimintaansa ja suoritukseensa.

Ensimmäinen kuvaesimerkki on tilanteesta, joka on kuvattu valokuvaajan mukaan 200-millisellä objektiivilla, lukuisien metrien päästä kohteesta. Valokuvaaja on seurannut kuvattavaa henkilöä, hänen eleitään ja ilmeitään. Kuvaajalla ja kuvattavalla ei ole puheyytettä eikä vuorovaikutusta tapahdu. Valokuvaaja oletti, ettei kuvattava edes tiennyt lainkaan olevansa kuvattavana.

Tuloksena on pelkistetty, ihmisläheinen ja vahva henkilökuva. Ihminen kuvassa on omissa ajatuksissaan, omassa tilassaan. Henkilö ei jää katsojalle kuitenkaan etäiseksi vaan kuvassa on jotain hyvin inhimillistä herkkyyttä ja läheisyyden tuntua. Ilme kuvattavan kasvoilla on monitulkintainen, siitä voi aistia väsymystä sekä menestyneen keihäänheittäjän ja suomalaisen miehen elämäkokemusta.

Kuvaesimerkki 1. Kuvaaja: Tomi Glad

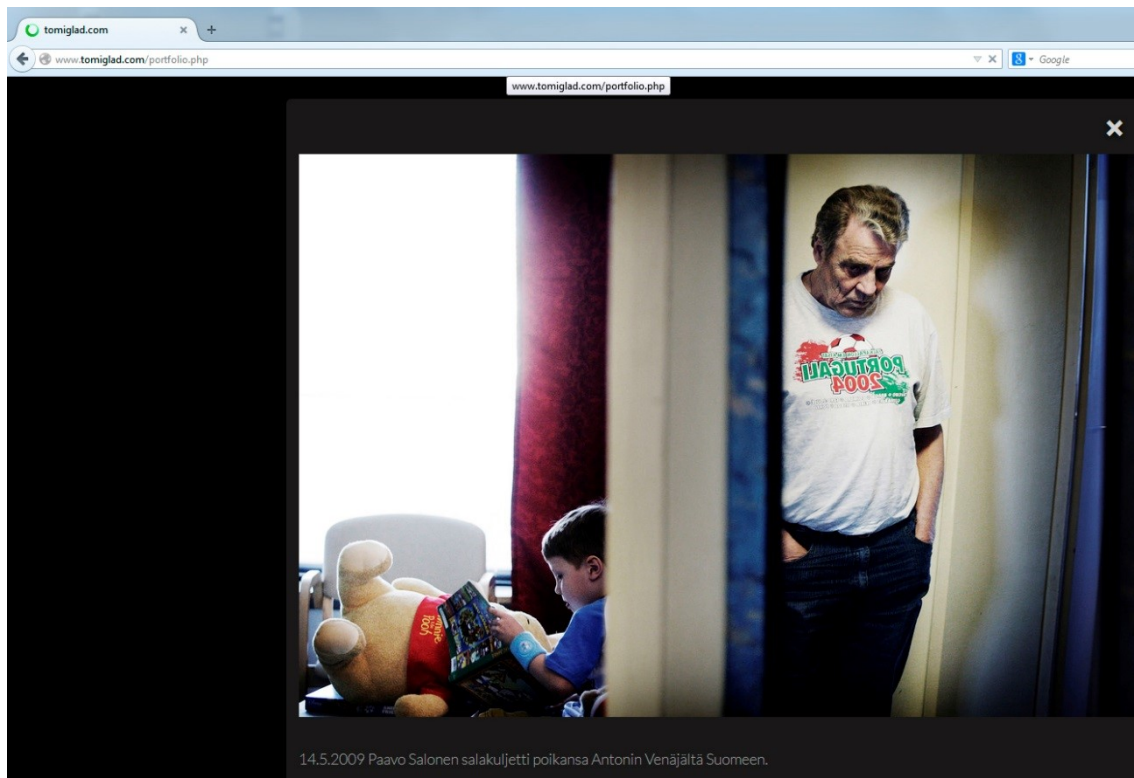
Toinen kuvaesimerkki on myös tilanteesta, jossa ei tapahdu kuvaushetkellä vuorovaikutusta kuvattavan ja kuvaajan välillä. Kuvaesimerkkiä ei ole koskaan julkaistu sanomalehdessä, mutta se on julkaistu valokuvaajan omassa portfolioissa.

Tässä tilanteessa varsinainen järjestetty kuvaustilanne on ohi, eikä kuvattava oletta enää olevansa kuvauksen kohteena. Valokuvaaja kuitenkin on tilanteessa edelleen valppaana, ja kuvaus- ja haastattelutilanteen päätyttyä päättää tarttua tilaisuuteen ja ottaa kuvan.

Kuvaesimerkki liittyy tunnettuun lapsikaappaustapaukseen ja pitkittyneeseen huoltajuuskiistaan suomalaisen isän ja venäläisen äidin välillä. Kuva on puhutteleva tilannekuva ja se herättää myös kysymyksiä lehtikuvaajan ja kuvajournalistin työnkuvan olemuksesta erityisesti ammattietiikan ja viestinnän etiikan näkökulmasta. Kuva on rehellinen ja autenttinen, ja kuvaaja on hyödyntänyt näkemänsä tilaisuuden henkilöiden kiinnittämättä häneen huomiota. On vaikeaa arvioida, mitä asianomaiset olisivat ajatelleet, jos kuva olisi valittu lehtijutun valokuvaksi.

Kuvaan on tiivistynyt ja kiteytynyt asiaan ja tilanteeseen liittyvää ristiriitaisuutta silotelun ja iloisen mielikuvan sijaan. Jokatapauksessa, lehtikuvaajat ja kuvajournalistit joutuvat tilanteisiin ja tapahtumiin, joissa heidän on määriteltävä ammattieettiset rajansa arvo maailmaansa pohjautuen – yksiselitteisiä vastauksia ei ole ja valokuvaajat määrittelevät rajansa eri perustellen ne eri argumentein. Valokuvaaja kertoo kuvasta seuraavasti:

...Oltiin lähdössä jo pois tuolta. Lehteen meni joku ihan eri versio, meni joku tosi iloinen kuva. Mä en tykännyt yhtään siitä valinnasta. Mä sanoin jo silloin jo toimituksessa, että tää ei lopu ihan tähän, että tää poika on saatu Suomeen. Nyt vieläkin on ne oikeudenkäynnit ja tämä on otettu jotain 2009...jotenkin sen vaan aisti siinä tilanteessa että tää ei ole ihan tässä... Sen takia mä otin tällaisen kuvan, kun se on vähän semmoisen syyllisen olonen, että varmaan miettii mitähän tuli tehtyä ja ittekin tietää, että jälkiseuraamuksia tulee kyl. Tossa tilanteessa oon eteisessä lähdössä, takki on varmaan puoliksi päällä, tämä on siis peilin kautta kuvattu tuo mies... Ei varmaan tiennyt olevansa kuvassa. Se oli hauska huomata, miten toimituksessa suhtauduttiin siihen iloiseen kuvaan, kuinka on iloista että poika on nyt Suomessa... Ainakin jälkeenpäin ajateltuna se oli väärä kuvavalinta.

Kuvaesimerkki 2. Kuvaaja: Tomi Glad.

Kuvan lähde: www.tomiglad.com/portfolio. Kuva on kopioitu portfolioista 24.11.2014.

Kolmas kuvaesimerkki on kuvattu Timbuktussa, Malissa vuonna 2005. Kuvassa olevat ihmiset eivät keskity laisinkaan valokuvaajan läsnäoloon, vaan hän kuvaa välimatkan päästä. Kuvaaja muistelee kuvanottamista ja hetkeä, jolloin tuaregityttö on istahtanut illan koitteessa Saharan hiekalle muiden lasten ja kylän naisten ympäröimänä. Naiset laulavat tytön vaipuessa kauas omiin ajatuksiinsa. Kuvaaja pohtikin mielessään, mitä tuon universaalin ja niin melankolisen ja riipaisevan katseen taakse kuuluneen tänä päivänä. Saharan autiomaassa on käyty edelleen ankaria taisteluja ja työstä on kasvanut nuori nainen, jos hän on hengissä.

Kuvaesimerkki 3. Kuvaaja Raine Lehtoranta

4.2.2 Ohjaamisesta ja heittäytymisestä

Edellisessä luvussa käsiteltiin kuvaustilanteita, jolloin kuvaajan ja kuvattavan välillä on välimatkaa, ja vuorovaikutussuhdetta osapuolien välillä ei ole tai se on hyvin vähäinen. Valokuvaajan henkilökuva syntyy seuraamalla henkilöä tai tilanteen kehittymistä. Seuraavaksi käydään läpi kuvaesimerkkejä kuvaustilanteista, joissa kuvattavia henkilöitä on ohjattu eri tavoin.

Kaikki haastateltavat mainitsivat, kuinka tärkeää on pystyä ottamaan kuvaustilanne haltuun ja kannatella kuvaustilanteen etenemistä. Kannattelu voi olla hyvin hienovaraista, tai hyvinkin osallistavaa ja vaativaakin.

Seuraavat valokuvat ovat toteutettu saman kuvausession aikana, mutta niiden toteutus vuorovaikutussuhteen kannalta katsottuna ovat hyvin erilaiset. Ensimmäisessä kuvassa auringonlaskun aikaan kuvattava on ollut rauhassa omissa oloissaan istuskellen. Valokuvaaja muistelee, kuinka kuvattava henkilö ei ollut ollut aikaisemmin kuvattavana, ja hän vain kuunteli rauhallisesti musiikkia, lähetti viestejä puhelimella ystävilleen samaan aikaan kun kuvaaja sääteli salamavalot kuntoon ja lopulta otti kuvia auringonlaskun aikaan.

Kuvaesimerkki 4. Kuvaaja Tiina Puputti.

Toinen valokuva samasta henkilöstä on puolestaan kuvattu aivan lähietäisyydeltä laajakulmaobjektiivilla. Kuvaustilanne oli alkanut ensimmäisen kuvan toteuttamisesta ja tilanne eteni hitaasti ja rauhallisesti.

Kuvaaja kertoi, kuinka kuvaustilanteessa hän pyysi mallia tulemaan useaan kertaan lähemmäksi ja edelleen lähemmäksi kameraa. Valokuvaajan mukaan tilannetta oli helpottanut ja kuvattavaa rauhoittanut se, että malli huomasi työryhmän työskentelevän toisensa ja ammattimaisesti. Kuvaustilanteessa käytännössä kuvaaja ja kuvattava ovat todella lähellä toisiaan, molemmat ovat toistensa henkilökohtaisella reviirillä ja jopa mallin liikkuminen kamerajalustan lähellä on hankalaa tilanpuutteen vuoksi.

”...Kun mä menin siitä kameran takaa pois, niin sehän oli melkein nenä kiinni linssissä. Mutta se oli hyvällä meiningillä siinä, ja mun mielestä tässä on tosi kiva ilme...”

Kuvaaja luonnehtii, kuinka tärkeää on mennä avoimin mielin kuvaustilanteisiin ilman ennakko-odotuksia tai -vaatimuksia:

”Ja enemminkin se, että annan niin paljon mahdollista, ja olen iloinen siitä, mitä tapahtuu. Että en edes odota. Koska aina jos meillä on ennakko-odotuksia, niin meidän petytään. Kun me mennään itsenämme siihen tilanteeseen ja me halutaan tehdä tästä hyvä juttu ja annetaan sen tapahtua.

Mutta aina kun me odotetaan, niin me petytään. Koska silloin me myös toimitaan niiden ennakko-odotusten mukaisesti...Sitten se niinku tartut siihen hetkeen. Ja jos se ei olisi onnistunut, olisin ottanut kuvattavaksi toisen, mikä olisi onnistunut. Sitten se tartut niihin pieniin asioihin, ja siitä se niinku alkaa kasvamaan.”

Yksi kuvaustyöryhmän jäsenistä dokumentoi kuvaustilannetta. Hänen kuvansa havainnollistavat, kuinka pieni välimatka on valokuvaajan ja kuvattavan mallin välillä. Kuvaesimerkki numero seitsemän on kuvaustilanteessa varsinaisesti tehty kuva, josta valokuvaaja kertoo.

Kuvaesimerkki 5. Kuvaaja: Markku Rintala

Kuvaesimerkki 6. Kuvaaja: Markku Rintala

Kuvaesimerkki 7. Kuvaaja Tiina Puputti

Seuraavassa kuvausesimerkissä olennaisessa roolissa on myös mallinohjaus- ja motivointitaito. Valokuvaajat mainitsivat haastatteluissa useasti, kuinka esiintyvät artistit tai näyttelijät pystyvät useimmiten ”heittäytymään” kuvaustilanteessa luontevammin ja nopeammin kuin muut ihmiset. He eivät jännitä kuvaustilannetta, eikä heitä vaivaa epävarmuus samoin kuin monia muita ihmisiä.

Tässä tilanteessa kuvattava ei ollut etukäteen valmistautunut kuvaukseen muuten kuin tuomalla esiintymisasuja mukanaan. Hänellä ei ollut mitään tietoa etukäteen kuvaussuunnitelmasta. Kuvaaja oli suunnitellut, että toteuttaa kuvauksen koululuokassa, koska Se-

minaarimäen Mieslaulajissa laulava henkilö työskentelee siellä opettajana. Kuvaaja halusi hyödyntää Semmareiden ”hulvattomia” rooleja ja rooliasuja kuvauksessa. Valokuvaaja kertoo kuvasta seuraavasti:

... Ne on joskus vähän väkisin väännettyjä mut joskus näistä yrittää tehdä tämmösii että vetää sit vaan ihan huolella yli.

Ja sit tota mallinohjaus on tässä mennyt silleen, et mä oon pistänyt kameran jalustalle... ja sit pyydetty et mee tonne, mee tonne ja seiso tuolla *ja piiskannut sitä tommoseen vimmaan* tossa. Et eihän muuten ihminen tee noin, sehän vaan seisoo paikallansa tälleen ja kattoo kameraan. Tää oli hyvä tyyppi, kun se lähti heti mukaan tähän...”

Kuvaesimerkki 8. Kuvaaja: Tomi Glad

Kuvaaja kertookin, että yleensä hän pystyy toteuttamaan kuvattavan kanssa oman visionsa kuvan ideasta ja toteutuksesta. Hän mainitsee, että hän saattaa näyttää jotain esimerkkikuvaa, jotta kuvattavan henkilön olisi helpompi ymmärtää ja hahmottaa mitä tehdään. Sitten kuvaajalla on tapana hioa yksityiskohtia yksitellen hänen haluamaan suuntaan.

Mut yleensä jos on joku visio, kyl oon sen yleensä aina läpi saanu. Ehkä joskus vähän ihmetellytkin että mitä tässä oikein tapahtuu...Et ne tekee niinku melkein kaiken mitä kääkee vain ja pyytää. Täytyy yksityiskohtia hioa ja luoda semmosta mielikuvitusta.

4.2.3 Läsnaolo ja tunnelma

Viimeisen kuvaesimerkin kautta tarkastellaan vielä lisää kuvien tunnelman ja lasnaolon rakentamista. Edellisessä kuvaesimerkissä käsiteltiin kuvaustilannetta, jossa mallinohjaus tapahtuu hyvin dynaamisesti ja intensiivisesti. Kuvaaja käytti puheenvuorossa termiä ”piiskata vimmaan”, kun hän kuvaili kuinka hän motivoi kuvattavaa henkilöä eläytymään ja heittäytymään kuvauksen aikana.

Seuraavana on esimerkki hyvin erilaisesta tavasta ohjata kuvaustilannetta. Kyseessä on tunnelmallisen ja tummasävyisen kuvan toteuttaminen studio-olosuhteissa. Kuvaaja mainitsee, ettei kertonut mallille enakkoon kuvasuunnitelmasta, tai siitä minkälaista tunnelmaa hän kuvaan hakee. Hän mainitsi, että aina hän ei kerro kuvattavalle henkilölle suunnitelmaansa, jotta siitä ei kieltäydyttäisi. Kuvasta saa vaikutelman tiivistunnelmaisesta hetkestä, joka luodaan sävy maailmalla, valon luonteella, sen suuntauksella ja mallin katseen ja kehonkielen ohjauksella. Lopputulos on vaikuttava henkilökuva, joka on rakennettu visuaalisista elementeistä, huolellisesta mallin ohjauksesta ja oikean ilmeen ja katseen suunnan odottamisesta. Kuvaan välittyy vahva tunnelma, vaikka siitä voinee kuvailla illuusioksi.

Haastateltava valokuvaaja kertoi, että hänelle kuvaustilanteessa kuvattavan seuraaminen on luontainen ja mieluisa työskentelytapa. Valokuvaaja mainitsee, että hän usein ohjaa hyvin minimalistisesti ja hienovaraisesti. Hän saattaa usein kuvata henkilöä toisesta huoneesta välimatkan päästä ja vain odottaa jotakin liikettä tai antaa vain hienovaraisia ohjeita, jotta kuvattava siirtyisi haluttuun valon suuntaan ja sopivaan asentoon. Valokuvaaja kertoo kuvasta seuraavasti:

...mä halusin saada siihen sitä joutsenlaulun tunnelmaa... Toikin oli semmoista odottamista vaan, että käänny sivuun, laske vähän leukaa, katse alaviistoon. Katson katsetta, odotan vähän ilmeitä. Ilmeen hakemista, niin kuin että pidä suu kiinni... Itseasiassa mä en ehkä sitä kerro aina, minkälaista kuvaa ollaan hakenut...

Kuvaesimerkki 9. Kuvaaja: Tomi Glad

Valokuvaaja kertoo hyödyntävänsä välimatkaa seuraavasti:

Ennen kuvas laajakulmalla hirveesti, meni jonnekin paikalle ja sano ihmiselle käsipäivää ja sitten otti niinkuin kameran, metrin päästä kuvattiin ihminen, alaviistosta tai jostain viistosta. Siis jotenkin mä kyllästyin siihen ihan täysin, kun ei se tuo siihen mitään lisää. Siitä tulee luontevampi kun pakittaa jonnekin vähän kauemmas... Siinä ei tarvii tehdä muuta kuin pyytää kääntymään vähän että näkyy joku sivuprofiili, yleensä mä oon ihan hiljaa. Se varmaan on vähän ihmisille helpompia, kun sit ei heilu siinä sen valtavan laajakulman kanssa siinä metrin päässä, sit ne yleensä vaan vaivaantuu...se saa vaan tehdä asioita ja saa olla rauhassa... Mä vaan odotan sitä jotain, että se kattoo lähemmäs tai tekee jotain, tai ilmettä.

Hän mainitsee puheenvuorossaan kausiluontoisen kiinnostuksen eri objektiivivalintoihin. Ne vaikuttavat kuvaustyyliin, kuvausmenetelmiin ja kuvauksen vuorovaikutustilanteisiin. Siinä on nähtävissä myös ammatillinen halu kehittää ja laajentaa osaamistaan – kun hallitsee yhden tavan tehdä ja toteuttaa kuvia ja on harjoitellut sitä tarpeeksi pitkään, kuvaaja siirtyy uudelle ammattiosaamisen alueelle harjoitellen ja kehittyen siinä. Ammattitaidon ja työkokemuksen kertyessä myös näkemykset ja tulkinnat itselleen mieleisistä kuvaustyylistä muuttuvat. Eri menetelmien hallinta laajenee ja monipuolistuu ja parhaimmillaan edustaa elinikäistä oppimista ammattiosaamisen saralla.

4.3 Ammatilliset jännitteet ja konfliktit

4.3.1 Kuvaustilanteissa jännitteet ovat arkipäivää

Valokuvaajalta odotetaan taitoa ohjata henkilökuvaustilanteita, ja kuvaajan on hallittava keskustelua ja johdatella sitä haluttuun suuntaan. Lehtikuvaajan täytyy mukautua kuvaustilanteeseen ja myös erilaisiin työpareihin, joiden haastattelu- ja työskentelymetodit vaihtelevat.

Tarvittaessa kuvaajalta vaaditaan asertiivisuutta voidakseen hoitaa työtehtävänsä asianmukaisesti. Toisten ihmisten tai työparin läsnäolo vaikuttaa myös kuvaustilanteeseen eri tavoin. Se voi vaikeuttaa sitä tai helpottaa huomattavasti. Valokuvaaja tarvitseekin sujuvia vuorovaikutustaitoja myös tehdessään yhteistyötä työparin tai työtiimin kanssa ja ohjattaessaan useampiakin henkilöitä samanaikaisesti.

Olen sanonut toimittajalle, että sä olet koko ajan tässä kuvassa, et mee tonne toiseen huoneeseen. Sit ne ei häiritse. Aina jos on ylimääräisiä ihmisiä, niin on vaikeampi saada se tilanne haltuun. VK1

Haastateltavat kertovat, että jännitteet kuvaustilanteiden alkaessa ovat erittäin tyypillisiä. Ihmiset eivät mahdollisesti halua tulla valokuvatuksi, he voivat jännittää hyvinkin eriasteisesti ja valokuvaajan tehtävä on ratkaista ongelmat tilannekohtaisesti. Kuvaajat mainitsevat erilaisia lähestymistapoja, kuinka he saavat kuvaustilanteen alkamaan ja etenemään sujuvammin.

On joitakin aika paljonkin semmoisia tilanteita, et se haastateltava on lähtökohtaisesti ehdottoman kielteinen kuvaamiseen. Siinä sitten pitää luovia sitten ja kyllä se yleensä sitten nöyrällä asenteella ihmiset ymmärtää ettei ole mistään paparazista kysymys vaan ihan oikeesti tuntevasta ihmisestä ja kuvaajasta. Et ei toi kuvaaja pyri loukkaamaan hänen ihmisarvoaan. VK4

Yksi haastateltavista valokuvaajista kuvaili henkilökuvaus- ja haastattelutilanteen, joka oli alkanut epäsuotuisasti ja työkeikan onnistuminen oli vaikuttanut epätodennäköiseltä. Haasteltava henkilö oli erittäin pahantuulinen ja osoitti haluttomuutensa yhteistyöhön toimittajalle ja kuvaajalle selkeästi ja oli lähellä perua koko haastattelun. Kuvaaja päätti ottaa aktiivisen ja assertiivisen roolin; hän otti päättäväisesti tilanteen haltuun ja muutti haastattelevan toimittajan toimimatonta etukäteissuunnitelmaa. Kuvattavan kanssa hän toimi itsevarmasti ja ohjasi ärsyntyneen haastateltavan toiselle kuvauspaikalle ja pyrki laukaisemaan tilanteen ongelman. Kuvaaja hyväksyi toisen osa-puolen käytöksen ja ärsyntymisen, antaen sille tilaa luottaen tilannetajuunsa. Hän ei luovuttanut vaikeassa tilanteessa vaan pystyi ohjaamaan keskustelua ja jopa muuntamaan tulehtuneen ja jännitteisen vuorovaikutustilanteen onnistuneeksi kuvaus- ja haastattelukokemukseksi:

...Yritän pienellä smalltalkilla löytää jonkun langan pään siitä ihmisestä, mikä ei välttämättä ollenkaan liity yhtään siihen mitä ollaan tekemässä mutta saisin jonkun otteen... Ja sitten sen silmät alko loistamaan...sitte me juteltiin ummet ja lammet kalastuksesta ja muuta ja se oli ihan innoissaan ja posket alko punottamaan, et löyty sielunkaveri. Mentiin sitten nuotiolle, olin saanut hyvät kuvat siitä, se suostu ihan kaikkeen ja mä talutin sen sitten sinne nuotioon ääreen toimittajalle että ole hyvä. VK4

Yksi haastateltavista valokuvaajista kertoi, kuinka henkilökuvaustilanteessa hän usein ottaa muutaman valokuvan aluksi testimielessä, ja antaa niistä myönteistä ja rohkaisevaa palautetta kuvattavalle ja siten rentouttaa kuvattavaa antaen ymmärtää, että kuvat ovat erittäin onnistuneita. Sitten hän aloittaa varsinaisen tilanteen ohjaamisen.

Ehkä se on näin että otan muutaman kuvan, mä katon kamerasta, että ”joo, näistä hän tulee hyviä”. Ja sitten lähtee ohjaamaan, ”sä voisit vaikka selittää jotain, mä oottelen tässä vielä, mä otan tässä vielä otan muutaman varmuuden vuoksi...vaikka ne on niitä oikeempia kuvia, mistä ne kuvat tulee. Todellisuudessa se kuvaaminen vasta alkaa siitä. VK2

Kuvaava toimittaja kertoi myös, että hän yleensä tekee valokuvauksen haastattelun jälkeen, koska silloin kuvattava on jo rentoutunut ja huomionut, ettei tilanne olekaan niin pelottava. Kuvaustilanteessa huumorin hyödyntäminenkin tunnelman vapauttamiseksi on yksi menetelmistä.

Yleensä tulee murjottua jotain, joka saattaa naurattaa tai keventää tunnelmaa, sitten se pelottava asia, se kuvaaminen, ei välttämättä olekaan niin pelottava. Jollain lapsellisella heitollakin, just näin että ei tässä nyt hammaslääkärissä olla... Siinä tilanteessa vaan mennään. VK2

Yksi haastateltavista kertoi kuvaustilanteesta, jolloin tietoisesti päätti käyttää aggressiivista viestintätyyliä saadakseen hoidettua demonstroivan kuvaustilanteen. Kuvattava henkilö oli osoittautunut, ettei ole yhteistyöhaluinen ja toistuvasti mainitsi, ettei usko valokuvien onnistuvan siinä tilanteessa. Siinä tilanteessa demonstraation hoitaminen nousi kuvauksen päätavoitteeksi ja kuvattavan mielipiteet jätettiin huomioimatta. Jämäkkä ja osittain tyly käytös kuitenkin oli tarpeellista, ja kuvattava henkilökkin loppujen lopuksi muutti asennettaan.

... Siinä mä aika tylästi vaan, että mä en tota kuuntele, mutta ajattelin ettei se ei hiljene jos yritän sanoa, että sitten mä vaan ignoorasin sen... Ja hän alkoi olla siinä tilanteessa sitten mukana. VK3

Näitä tapauksia yhdistää se, että valokuvaajat ovat pystyneet muuttamaan vaikean kuvauksen vuorovaikutustilanteen etenemisen positiiviseksi, tosin käyttäen eri menetelmiä. Lähestymistapa kuvattavaa kohtaan voi olla myös rento ja epämuodollinen, mutta joskus valokuvaajat käyttävät napakkaa ja informatiivista ja hallitsevaa lähestymistapaa kuvaustilanteessa:

Mutta puhun sen niin ammatillisesti. Että me tarvitaan tällöinen ja tällöinen kuva, että saadaan se tähän lehden yhteyteen, että näin sun pitäisi olla, että tästä tulee jotain tolkkua, ja näin me se tehdään... ja silleen mä liidaan sen. Kaikessa on se, että minä tiedän, että tiedän mitä teen. Sit se on vaan erilaisilla äänenpainoilla, vähän puukotellenko, vai arvostaen. VK3

Kuvaustilanteen ohjailu voi tapahtua hyvin konkreettisesti ja yksityiskohtaisesti. Silloin valokuvaaja mahdollisimman ymmärrettävästi ja selkeästi ohjailee kuvattavaa. Hän etenee kuvaustilanteen mukana alusta loppuun loogisesti ja pidät ohjat käsissään ja luo kuvattavalle henkilölle turvallisen olon.

Mä koko ajan infoon sille ihmiselle, että missä mennään, et okei nyt rakennetaan valoja, nyt voit relata ja olla kun ellun kanat, ettei tarvii tehdä mitään, että tuun heti kertomaan, kun tarvii jotain, et nyt vaan voit olla. Ja tietyllä tavalla mitä enemmän se ihminen tietää, missä mennään, sitä turvallisempi olo sillä on...VK3

Se on niitä konkreettisia ohjeita: mitä konkreettisemman ohjeen annan ja mitä enemmän minä ohjaan, sitä turvallisemmalta niistä tuntuu...meen sen ihmisen viereen, ja mä kerron sille että mihin suuntaan mä haluan et se kattoo tai kääntyy. Ja kun mä meen siihen viereen...niin sen ei tarvii miettiä... että kumpi on vasen käsi ja kumpi oikee... koko ajan annan ohjeita. VK3

Kuvaajille tulee myös vastaan tilanteita, jolloin kuvattava voi olla epäystävällinen ja käyttäytyä eri tavoin epäkunnioittavasti valokuvaajaa kohtaan.

Haastateltavat mainitsivat, että vastaavat tilanteet ovat kuvaustilanteissa harvinaisia. Pääsääntöisesti ihmiset ovat avuliaita ja halukkaita yhteistyöhön. Aliarvioivia kommentteja saattaa kuitenkin joskus kohdistua kuvaajaan, jolloin kuvaajan on tehtävä päätös nopeasti kuinka hän niihin reagoi.

Sit se on se sun reaktio, että reagoitko vai ignoreaatko... useimmissa tapauksissa minä ignoreaan, kuin en olisi kuullutkaan koko asiaa, että hohhoijakkaa... Jos oot asiakkaan hommissa... jollekin isommalle asiakkaalle, nolaat älykkäällä kommentilla, niin en ole ihan onko sekään ihan hyvä juttu. Sitten mä vaikka kirjoilen itsekseni mutta ja hoidan oman duunin niin hyvin kun pystyy... Koska jos reagoi kiukuisesti, silloinhan se on voittanut se kaveri, pystynyt siirtämään pahan olon suhun. VK3

Haastateltavat kertoivat, että pitkän työkokemuksen aikana on tapahtunut muutamia tilanteita, jolloin kuvaustilanne on epäonnistunut yllättävästi henkilön käyttäytyessä yhteistyöhaluttomasti ja tylästi.

Sehän otti heti pultit, että hän ei suostu kuvaamiseen. Harri siinä että kyllähän ymmärtää tommosena starana, paljon hänestä haastatteluja tehty, että kyllähänhän ymmärtää ettei sitä haastattelua ilman kuvia tehdä on sanomalahdestä kysymys. Menin toimitukseen, ettei siitä mitään tule. Et en mä ottanut siitä kuvaa kun ei se antanut, tai koin että se loukkas mun tekemistä, koska mä olen siinä samalla lailla töissä niin kuin hän. VK4

Useampi kuvaaja kertoi myös kokemuksista, jolloin valokuvaaja oli ottanut itsestään selvyytenä esiintyvän artistin tai julkisuuden henkilön halun tai taidon heittäytyä ja eläytyä kuvaustilanteessa. Tilanteisiin syntyi jännitteitä, jotka olikin vaikea purkaa ja valokuvaajat joutuivat arvioimaan mallin ohjaamista uudelta kantilta.

Kuvaaja ehdotti, että mee tonne kukkien keskelle, et se on hassun ja hienon näköinen. Artisti vastasi ihan voimasanoja käyttäen, että en sitten mene. Että keksi jotain muuta. Vähän vihaisenakin. Meni niinku fiilikset koko hommasta... Kuvaaja oli vähän hämmentyneenä, että mitähän tolta uskaltaa enää pyytääkään... VK2

Haastatteluissa nousi esiin myös tilanne, jolloin valokuvaajaa puolestaan jännittää erityisen paljon studiokuvauksen toteuttaminen. Siinä valokuvaaja toteaa, että rehellisyys kuvaustilanteessa osoittautui tärkeäksi voimavaraksi. Haastateltavan mukaan oman epävarmuuden myöntäminen ja osoittaminen kuvattavalle osoittautui oikeaksi valinnaksi ja kuvaustilanteessa syntyi vastavuoroinen ja luottava vuorovaikutussuhteeseen kuvattavan kanssa.

Mä en tiedä mikä siinä oli, mutta mä olin jotenkin niin helvetin epävarma siinä etukäteen... menin ihan hermona, ettei tästä tuu mitään. Piti tehdä joku kansi ja kolme aukeamaa... Sit se Maria tuli sinne studioon ja mä sanoin sille, et tästä ei tuu todennäköisesti yhtään mitään, et mua jännittää ihan hirveesti sun kuvaaminen, mä en tiedä miks. Ja tota, sit se sano, et kyllä häntäkin jännitti vähän tänne tulla, mut kyllä me nyt yhdessä tästä suoriudutaan tästä näin. Se meni niin että mä että vilpittömästi sydämestäni osotin sille, et mä oon niin pihalla nyt tästä, mua jännittää hänen persoonanansa... Niin se kääntyi niin päin, et se Maria alko niinku tukemaan mua, et kyllä sä nyt selviydyt siitä ja tehään tästä nyt hyvä ja sain ihan loistavat kuvat sitten. VK4

Yksi valokuvaajista pohti lehtikuvaajan ammatillisen roolin olemusta, ja kuinka hän siihen suhtautuu. Puheessa palataan ajatukseen tasa-arvoisuudesta ja nöyryydestä ikään kuin alkuasetelmana, josta valokuvaajat kertoivat.

Sitten nää uraputki-ihmiset, niin ne ehkä kaikkein vaikeimpia, tai silleen kun ne on usein niissä rooleissansa. Ja niiden pitää näyttää ulospäin niin kamalasti jotain

muuta kuin mitä ne on, aika haastavia. Siinä ehkä auttaa se että sä annat niille jotain yllättävää tai jotain. Näyttää sen oman heikkoutes niille, jos siinä tulee jotain kun uraputki-ihmistä kuvaa niin, mä yleistän nyt raakasti, niin jos sä lähdet kilpailemaan. Et jos olet roolittanut itsesi lehtikuvaajaksi, niin siitä tulee vähän semmonen, että sinä esität itseäsi, ei siinä tuu mitään, molemmat on niissä rooleissa. Jos sä pystyisit olemaan oma ittes siinä tilanteessa niin mä luulen, että se uraihminen ehkä saattaa perääntyä siitä omasta muuristaan ja suojakuorestaan. Mut se vaatii aina, se riippuu aina ihmisestä ja on tilannekohtainen.

Mä itse henkilökohtaisesti olen kuvatessa se sitä mitä mä oon myös siviilissä. Mää en kertakaikkiaan voi kuvitella että olisi työminä tai niinku siviiliminä. VK4

Valokuvaajan roolin tai -työmoodin - kuvailtiin myös tuovan itsevarmuutta ja rohkeutta kuvaustilanteisiin, jolloin kuvaaja hyödyntää sitä ohjatessaan ihmisiä.

Sit kun mulla on kamera, mulla on semmoinen työmoodi päällä, en mä silleen jännitä enää ihmisiä... No en ole ehkä oma itteni; olen työmoodissa silloin, mä olen kuvaaja ja sillä selvä rooli päällä kun olen töissä, kyllä mä kotona olen paljon rauhallisempi. Kun sulla on kamera kädessä sä pääset sinne taakse piiloon, sää voit mennä ja sanoa ihmisille mitä vaan, ne tekee vielä niitä. Mutta ilman kameraa se olisi ihan täysin mahdotonta. VK1

4.3.2 Pohdintaa ammattietiikasta

Lehtivalokuvaajat ja kuvajournalistit kohtaavat työssänsä tilanteita, joissa kuvaajien täytyy tehdä työskentelyyn liittyviä ratkaisuja henkilökohtaisen rajanvedon tuloksena. Vastaukset eettisiin kysymyksiin eivät ole yksiselitteisiä vaan erittäin moniulotteisia ja kukin valokuvaaja perustelee ratkaisunsa omaan arvomaailmaan pohjautuen, alan keskeisten ammattieettisten sääntöjen puitteissa. Valokuvaajat kuvailivat useita erilaisia kuvausasetelmiä, joissa valokuvaaja joutuu tasapainottelemaan toimeksiannon odotusten ja omien henkilökohtaisten näkemysten välillä.

Yksi valokuvaaja kertoo asenteestaan laittaa etusijalle oman ammatillisen tehtävänsä eikä hän ensisijaisesti huomioi, pitääkö kuvattava mahdollisesti kuvasta vai ei. Hän painottaa, että kyllä ihmiset ymmärtävät, että toimittaja ja valokuvaaja ovat paikalla, eikä lopputuloksena ole välttämättä maailman kaunein kuva. Poikkeustilanteiksi hän määrittelee tapaukset, joissa ihmiset saattavat olla joko vahvasti juopuneita, tai hyvin järkyttyneessä

tilassa tai kärsiä mielenterveysongelmista. Hänelle kuvattavan suostumus on tärkeä. Hän painottaa lopettavansa kuvauksen pyydettyä.

Tiedän, ettei toi tuu tykkäämään ehkä lopputuloksesta. Mutta kyllä sitä täytyy vaan ajatella että nyt mä oon töissä ja me tehdään lehtijuttua... ja mun tehtävä on ottaa niin hyvä kuva kun mahdollista... Ja sit tuolla [toimituksessa] on ihmisiä, jotka päättää julkaistaanko se. Se on mulle tavallaan aika helpottavaakin välillä että siellä on joku ihminen joka päättää, että kumpi kuva laitetaan. Kyllä mä siinä on silleen vähän julma. Että teen hyvän kuvan ja joskus vähän rajunkin. VK1

On jotain vainajia kolareissa, mutta ei niitä ole tarvetta kuvata, kun ei niitä julkaistakaan. Jos joku alkaa vaikka itkee haastattelussa, niin kyllä se vähän ottaa itteenkin, et hitto, kova paikka kyllä itellekin...et jos joku kieltäytyy ja sanoo, että älä kuvaa, niin ei sitten. VK1

Valokuvaaja kertoi tapauksesta, jossa tunnettu arvovaltainen julkisuuden henkilö oli menettänyt liikuntakykynsä ja joutunut pyörätuoliin. Hänen oli määrä kuvata henkilöä esiintymässä, ja hän päätti kuvata henkilön niin, että pyörätuoli rajautui pois kuvista. Hän perusteli ratkaisunsa niin, että hän arvosti ja kunnioitti kyseistä henkilöä niin, eikä halunnut alleviivata invalidisoitumista, jolloin kuvan uutisarvo olisi mahdollisesti perustunut enemmänkin ihmisten uteliaisuuden tarpeen tyydyttämiselle.

...ja kyllähän mä tiesin mitä ne uutispäälliköt halus multa ihan sanomattakin... Otin tiiviitä henkilökasvokuvia, ilmeitä. Sit kun menin toimitukseen uutispäällikkö tulee heti, että laitetaan etusivulle se missä on se pyörätuoli. Sori nyt vaan, mä en katsonut sitä että se on mun journalismin etiikan mukaista, tässä on nää, perustelin sen, se oli ihan ok sitten. VK4

Haastateltava kertoi myös tilanteesta, jossa jutun aiheena oli tutkimus eroperheiden lasten koulumenestyksestä. Kuvaaja meni koululuokkaan kuvaamaan ja toimittaja työpari ilmaisi uutispäällikön kuvausidean, että he jakaisivat alakoulun luokassa lapset sen mukaan, ovatko heidän vanhemmat eronneet vai eivät ja heidät eroteltaisiin ryhmissä luokan oikealle ja vasemmalle puolelle. Valokuvaaja kertoi hermostuneensa ideasta ja kieltäytyi jyrkästi toteuttamasta kuvaa. Mahdollisesti joku muu valokuvaaja olisi toteuttanut kuvauksen uutispäällikön idean mukaan, välittämättä siitä, onko se mahdollisesti yksityisyyttä loukkaava, stereotypioita vahvistava tai leimaava.

Lehtikuvaajat mahdollisesti kohtaavat työuransa aikana tilanteita, jolloin he työskentelevät kriisitilanteiden ja laajojen tuhojen ympäröimänä. Työn henkinen kuormittavuus on suuri ja ennalta-arvaamaton.

Sun pitää yrittää pitää oma pääkoppas ja henkinen minä niinku koossa. Välillä tällainen tsunami, tai Jokelan koulusurma, ne on niin isoja juttuja, siinä joudutaan koko ihmisyyden ja koko elämän peruskysymysten ääreen - ne on kovia juttuja. VK4

Kuvaaja kertoo pohtineensa Aasian tsunamin valokuvaamisen oikeutusta. Valtava määrä ihmisiä kuoli, neljännesmiljoona, joista noin kolmesataa suomalaisia.

Kyllä mä päädyin siihen kyllä ne kuvat on oikeutettuja että Suomessa olevat surevat ihmiset, et jos mä osaan tehdä sen oikein, niin ne pystyy kanavoimaan sen surunsa niihin kuviin. Ja se vähän konkretisoituu se asia. VK4

Kuvaaja kertoo tilanteen ristiriitaisuudesta. Toimituksessa odotetaan ”niitä raflaavia” kuvia ja odotukset luovat valokuvaajalle omat paineet. Kuvaaja haluaa kuitenkin käsitellä aihetta ja kohtaamiaan ihmisiä kunnioittavasti.

...yhtäkkiä sä näät valtavan määrän ihmisiä, joilta on läheiset mennyt ja niitä kuolleita joka paikka täynnä...Vaatii todella tolkutonta hienovaraisuutta, koska pitää kunnioittaa niitä vainajia, pitää kunnioittaa sitä surua ja muuta...miten sä kuvalla. Se oli ehkä vaikein juttu mulle, minkä oon kohdannut. VK4

4.3.3 Kiire karsii ja kuluttaa kunnianhimoa

Lehtikuvaajan työ on luonteeltaan nopeatempoista ja työnkuvaan kuuluu jatkuva reagointi ja mukautuminen kuvausolosuhteisiin. Tyypillisesti kuvaustilanteet ovat ennakoitavissa ja hallittavissa vain osittain.

Tiedusteltaessa haastateltavilta heidän kokemuksiaan työn kiireellisyydestä kaikki lehti- ja valokuvaajat vastasivat yksimielisesti, että työn aikataulut ovat huomattavasti tiukentuneet viime vuosina ja että kiire vaikuttaa heidän työhönsä lukuisin eri tavoin, pääsääntöisesti negatiivisesti. Puheenvuoroista ilmeni, että nopeisiin kuvaustilanteisiin sopeutuminen luonnehdittiin tärkeäksi ja olennaiseksi ammattitaidon osa-alueeksi.

Aikataulujen tiukkuutta kuvailtiin muun muassa rajoittavan ja vähentävän laadukkaan työnjäljen ja mielekkäämmän työn toteuttamisen mahdollisuuksia. Haastattelujen perusteella niin ikään haastateltavilla, kirjoittavilla toimittajilla ja valokuvaajilla on usein kaila käytettävissä liian vähän aikaa juttukeikan tekoon, mikä vaikuttaa lehtikuvaajan työn lopputulokseen.

Pahinta on just se, ettei edes toimittajan kanssa kerkee juttelee mistä on kysymys. Pitäiskö niinku ihmisen hymyillä vai itkee. Ne on oikeesti ihan kauheita tilanteita, kun ei tiedä kuka tää on... VK1

Ne, jotka pystyy tällä aikataululla kirjoittamaan vielä hyvää materiaalia ja ottamaan hyviä kuvia niin saa olla tosi ylpeitä ammattitaidostaan. Kyllä lujille, lujille nykyään laitetaan. Ja aina vaan niinku piste ja seuraavaa kohti. VK2

Viidessä vuodessa se on muuttunut tosi paljon. Sit kun on kiire, toimittaja ei enää kävele kuvatoimitukseen kuvaajan luo, että miten vois kuvittaa tämän jutun. Toimittaja vaan sopii tapaamisen, jututuksen kahvilaan ja se kuvataan siellä. Sillä ihmiselläkään ei ole välttämättä aikaa... että sitä kuvaa ei arvosteta sillä lailla niin kuin ennen. VK1

Haastateltavien mukaan lehtiartikkelin tai -jutun henkilökuvauksen suunnitteluun, erityisen kuvauspaikan valintaan ja kuvaustilanteen teknisen toteutuksen ideointiin käytetään aikaisempaa vähemmän aikaa, mikä vaikeuttaa visuaalisesti ja sisällöllisesti onnistuneiden kuvien toteuttamista. Kiireisien kuvaustilanteiden vuorovaikutustilanteita luonnehdittiin turhautuneina. Haastateltavat kuvailevat useita tilanteita, jolloin suuri osa valokuvaajien ammattitaidosta ja ammattiyllpeydestä jää hyödyntämättä työn ja toimeksiantojen aikataulujen vuoksi.

...Viimisenpänä varmaan tämä, mitä video ja verkko on lisännyt työmäärää, niin se on perusasiasta pois. Paljon vähemmän miettii sitä kuvaa, mitä lähtee hakemaan. Luottaa siihen että kai se sieltä jonkinlainen matkaan tarttuu... tää on vähän surkeeta. VK2

...Kiireeseen. Siihen on tultu, kuvaajilta vaaditaan tätä nettituotantoa: videota, joka on välineenä täysin eri kun still-kuvauks... Sekä still-kuvien ja videoiden tuottaminen on pääsääntöisesti tällä hetkellä ihan bulkki-tavaraa. VK4

Sen lisäksi, että haastateltavat kokivat työmäärän ajoittain painostavana tekijänä, niin kaksi haastateltavaa ilmaisi suorapuheisesti kriittisyytensä myös lehtien toimituksien journalistisiin linjauksiin aihe- ja sisältövalintojen suhteen. He kuvailivat useita tilanteita

ja kokemuksia siitä, kuinka laadukkaan journalismin tekemisen ihannetta heidän mukaansa ei aseteta enää toimituksessa tavoitteeksi. Sisällöntuotannolliset näkemyserot ovat selvästi todettavissa. Asetelma koetaan turhauttavana.

Mutta nykyään toimitukset on semmosessa lasipallossa ja niiltä on hävinny se kontakti ulkomaailmaan. Ja niitä tarinoita ei todellakaan löydetä mistään toimituksen palaveripöydistä vaan ihmisten parista. Mä oon monta kertaa esimerkiksi esittänyt sen, että antakaa vapaat kädet toimittaja-kuvaaja parille. Et viikko aikaa tuottaa tarinoita, tavallisten ihmisten kohtaloita. Jostain syystä se on niin käsittämätöntä, kun kaikki pitää suunnitella etukäteen puhki, ja sillä tavalla ei synny mitään. Et sinä voi tietää palaveripöydässä mitä sä kohtaat. VK4

Esimiestahot saavat myös kritiikkiä osakseen. Haastateltavat lehtikuvaajat mainitsivat kaikki ajatuksen, että valokuvaa ei arvosteta niin kuin ennen. Valokuvaaja voi toimia tilanteen tulkitsijana tai kärjistetysti kuvaillen vain teknisenä napinpainajana ja tilanteen dokumentoijana. Valokuvaajat pohtivat, että visuaalisella kerronnan laadulla on merkitystä, se on heille ammatti-identiteetin perusta ja ylpeydenaihe. Haastateltavat mainitsivat puheenvuoroissaan, että esimiestasolla ei välttämättä työskentele visuaalista osaaajaa, joka panostaisi visuaalisen kerronnan laatuun ja kehittäisi kuvaajien kanssa ideoita ja julkaittavia toteutuksia. Myös esimiesten asenne kehittämistarpeiden suhteen voi olla vähättelevä.

... meillä ei ole esimerkiksi kuvatoimituksen esimiestä ollenkaan, eikä kuvatoimittajaa. Siellä on tavallaan semmoiset ihmiset, jotka ei ole kuvan kanssa niin hirveästi tekemisissä, muuta kun laittaa niitä sivuille, niin tavallaan päättää niistä asioista. Se on ehkä ollut...ainakin tuolla hankalaa. VK1

Se voi johtua siitä että onkohan missään maakuntalehdessä entistä kuvaajaa tai visuaalista uutispäällikön roolissa, edes niin isoissa saappaissa että pystyisi päättämään. Ne on yleensä aina toimittajia, niillä ei ehkä ole semmoista visuaalista tajua. VK1

Ja kun ylemmässä johdossa se on suurinpiirtein näin että ”eihän sen tarvii kun nappia painaa”. Siitähän se hoituu: järkkäreissä on pettämätön automatiikka. Silläkun pamauttaa niin siinähan se ihminen pönöttää ja kattoo kameraan. VK2

...Nykyään tehdään näin. Jos on kunnianhimoa, niin siitä kärsii. VK2

Haastateltavien kertomuksista myös ilmenee, kuinka kiireisinä aikoina työ on raskasta ja kuluttavaa. Haastateltavat määrittelevät kyvyn vastavuoroiseen läsnäoloon vahvuudeksi,

mutta totesivat sen olevan myös uuvuttavaa ja jotain, josta täytyy osata ja pystyä palautumaan. Yksinolo, hiljaisuus ja rauhoittuminen mainittiin tasapainottavana tekijänä kuvauksien vuorovaikutustilanteiden jälkeen.

Puheenvuorossa nousi myös esille taito ”nollata ajatukset” kuvauksen jälkeen, jotta työkentelyn jatkaminen olisi mahdollista. Keskustelussa tuli esiin maininta, jossa painotettiin nollaamisen taidon suurta merkitystä.

...jos et pysty nollaa niin kohta oot mielisairaalassa. VK3

...se edellinen kuvaaminen ei saa jäädä vaivaamaan sua vaan sin pitää oppia kehittämään itsessä semmonen kyky, et sä pystyt nollaan sen. Muuten et pysy koossa sä hajoot... Usein on se tunne itselläkin, että mitä mä oon tänään tehnyt, ihan mieltöttömiä ihmisiä kohdattu, se tunne työpäivän jälkeen, että olet saanut tosi paljon niiltä kuvattavilta ja sit sä oot antanut itsestäsi jotain, palasia sielustas. Täyteläinen olo, mutta et muista mitään. VK4

4.4 Analyysin johtopäätökset

4.4.1 Analyysin tiivistelmä

Tutkimuksen analyysi on jaettu neljään eri lukuun ja niiden rakenne vaihtelee sisältöjen sekä teemojen mukaan.

Ensimmäisessä luvussa kartoitettiin ensimmäistä tutkimuskysymystä: Kuinka valokuvaajat suhtautuvat henkilökuvauksen vuorovaikutustilanteisiin ja millaiseen vuorovaikutukseen he niissä pyrkivät? Luvussa käsiteltiin haastateltavien ajatuksia ja kokemuksia henkilökuvaustilanteisiin valmistautumisesta ja niiden toteuttamisesta sekä ammatti-identiteetin rakentumisesta.

Haastattelevat kertoivat ajatuksiaan toimivan vuorovaikutussuhteen luomisesta kuvaustilanteessa sekä mitä se heille merkitsee. Tutkimuksen analyysin perusteella voidaan sanoa, että valokuvaajat pyrkivät työssään erityisesti yhteistyöhön perustuvaan ja ihmisläheiseen vuorovaikutukseen. Läsnäolo kuvaustilanteessa ja aito kiinnostuneisuus kuvattavasta ihmisestä määriteltiin tärkeiksi ja kuvaustilanteen onnistumista edesauttavaksi elementiksi.

Haastateltavat valokuvaajat kertovat, kuinka hyvän valokuvan ottaminen koostuu monesta eri osa-alueesta. Se vaatii valokuvaajalta paljon taitoa, tilannetajua, näkemystä ja uskallusta vuorovaikutukseen kuvattavien ihmisten kanssa. Henkilökuvaustilanteissa valokuvaajan taito rakentaa vuorovaikutussuhdetta valokuvattavaan korostuu. Kuvattavan jännityksen lieventäminen, luottamuksen rakentaminen ja vastavuoroiseen yhteistyöhön pyrkiminen on erittäin tärkeää.

Eri valokuvaajat painottivat ystävällisyyden merkitystä ja osa haastateltavista korosti empatian osoittamisen tärkeyttä. Useat kuvaajat mainitsivat osallistuvuuden ja intensiivisen tilanne-sitoutuneisuuden palkitsevaksi mutta samaan aikaan myös kuluttavaksi ja uuvuttavaksi. Valokuvaajan täytyy osata ja jaksaa lähestyä eri elämäntilanteissa olevia ihmisiä varovasti ja osoittaa olevansa luottamuksen arvoinen.

Haastateltavien mukaan vuorovaikutussuhde myös työparin kanssa voi nousta merkittävään rooliin. Yhteistyö toimittajan ja kuvaajan välillä voi olla hedelmällistä kun vastavuoroisuus toteutuu työskentelyssä. Osana ammatillista vuorovaikutusosaamista olennaisessa roolissa ovat myös tiimityöskentelytaidot sekä markkinointiosaaminen.

Toisessa luvussa käsiteltiin henkilökuvaustilanteiden erilaisia variaatiota valokuvaajien kuvaesimerkkien kautta. Valokuvaajat kertoivat henkilökuvaustilanteista, ja kuinka he toteuttivat kuvauksen; siihen valmistautumisen, sen suunnittelun ja toteutuksen. Luvussa kartoitettiin vastauksia toiseen tutkimuskysymykseen: Millaisia ammatillisia vuorovaikutustaitoja ja työmenetelmiä journalistiset valokuvaajat käyttävät työssään henkilökuvaustilanteissa?

Tutkimuksen analyysin perusteella lehtivalokuvaajat hyödyntävät hyvin erilaisia vuorovaikutustaitoja työssään ja haastateltavat kuvaajat kertoivat, mikä on heille itsellensä luontevin lähestymistapa kuvaustilanteeseen. Kuvaustilanteessa voidaan keskittyä kohteen seuraamiseen kauempaa taikka ohjata kuvattavaa vapaaseen tekemiseen, jotta kuviin tulisi luontevuutta ja aidon tilanteen tuntua. Henkilökuvaustilanteen ohjauskin voi tapahtua hyvin erilaisin tavoin. Ohjaaminen voi olla hyvin minimalistista asennon ohjausta, jolloin kuvaaja odottaa vain oikeaa ilmettä ja asentoa – taikka erittäin jäsenneltyä, demonstroivaa ja johdonmukaista ja informoivaa alusta loppuun. Samalla kuvaajalla ohjaamisen tyyli voi olla tilannekohtaisesti lähes passiivisen rauhallinen – taikka energinen,

mielikuvitusta ruokkiva ja intensiivisesti heittäytyvä. Vuorovaikutustilanteiden vastavuoroisuus korostui haasteltavien vastauksissa, kuvaajan täytyy osoittaa läsnäolonsa ja kiinnostuneisuutensa halutessaan kuvattavan ”lähtevän mukaan” kuvaustilanteeseen.

Kolmannessa luvussa käsiteltiin erilaisia valokuvaajien kohtaamia ammatillisia jännitteitä ja konflikteja. Valokuvaajat kertovat vaikeista henkilökuvaustilanteista, ja heille ominaisista tavoista selvittää ja ratkaista ongelmatilanteet. Luvun lopussa käsiteltiin myös kolmatta tutkimuskysymystä: Millaisena haastateltavat kokevat työn luonteen ja työn mahdolliset muutokset ja ristipaineet.

Haastatteluissa painotettiin erityisesti valokuvaajien ammatillista vuorovaikutusosaamista henkilökuvaustilanteissa, ja kiireen mahdollinen vaikutus työhön oli yksi aspekti tätä haastattelukokonaisuutta. Haastateltavien puheenvuorojen perusteella voidaan todeta, että kiire vaikuttaa merkittävästi heidän ammatti-identiteettiin ja heidän on täytynyt sopeutua moniin muutoksiin tämän mediamurroksen aikana. On vaikeaa arvioida, kuinka suuri merkitys kiireellä ja sisällöntuotannollisilla linjauksilla on heidän työtyytyväisyyteensä. Kuten monella muullakin alalla, media-alalla tasapainotellaan työmäärän ja kiireen välillä.

Työn luonnetta haastateltavat kuvaajat kuvailivat positiivisena: luovana alana, joka on inspiroivaa ja oivalluksia tuottavaa. Haastateltavia yhdisti intohimoinen ja kunnianhimoinen asenne työskentelyä kohtaan, jolloin myös esimerkiksi työn liiallinen kiireellisyys aiheutti turhautuneisuutta ja ristipaineita – osa haastateltavista koki voimakkaasti, että laadukkaasta työnjäljestä ja -sisällöntuotannosta tingitään keskittyen viihteelliseen tuotantoon.

Haastateltavat kuvailevat työtänsä positiivisessa mielessä haasteellisena ja palkitsevana kun työn laatuun ja sisältöön saa itse vaikuttaa, eikä vaadittu työtahti oli liian kireä. Parhaimmillaan journalistinen valokuvaus näyttäytyi inspiroivana ja tekijät kokevat ammatitilpeyttä saadessaan käyttää ammattitaitoaan. He mainitsevat intohimoisen asenteen olevan olennainen osa valokuvaustyötä kohtaan ja ammatti näyttäytyi siltä osin vahvasti kutsumusammattina.

4.4.2 Tiivistelmä valokuvaajien vuorovaikutustaidoista

Tässä viimeisessä aluvussa on jäsennetty ja tiivistetty valokuvaajien oleellisia ja keskeisiä vuorovaikutustaitoja henkilökuvaustilanteessa.

Tuloksena on alustava yhteenveto valokuvaajien alakohtaisista vuorovaikutustaidoista henkilökuvaustilanteissa. Malli on luotu yhdistämällä valokuvaajien haastattelumateriaalianalyysi sekä eri taitoluokituksia terveysviestinnän tutkimuksen puolelta.

Yhteenvedossa kartoitetaan vuorovaikutustaitoja henkilökuvaustilanteen etenemisen perspektiivistä. Henkilökuvaustilanteen lajityyppiä ei ole tarkemmin rajattu tai määritelty vaan se pysyttelee geneerisellä tasolla. Tiivistelmässä Hyvärisen taitoesimerkkejä on muokattu ja kehitetty vastaamaan valokuvaajien toteuttamia henkilökuvaustilanteita, ja siinä listataan ja esitellään tarkemmin kuvaustilannekohtaisia taitoja, joista haastateltavat valokuvaajat mainitsivat ja kertoivat haastatteluiden aikana.

Tiivistelmä 1: Valokuvaajien keskeisiä vuorovaikutustaitoja henkilökuvaustilanteissa. Esimerkit ovat rakentuneet yhdistäen ja soveltaen aikaisemmin mainittuja terveystieteen tutkimuksia sekä valokuvaajien haastattelumateriaalia.

VALOKUVAAJIEN VUOROVAIKUTUSTAITOJA

Kuvaustilanteen aloittaminen ja rakentaminen	<ol style="list-style-type: none"> 1. valokuvaaja osoittaa yksilöllistä kiinnostusta kuvattavaa henkilöä kohtaan 2. valokuvaaja selittää kuvaustilanteen etenemisen ja neuvottelee kuvaustilanteen toteutuksesta 3. valokuvaaja vastaa selkeästi kuvattavan ideoihin, tunteisiin ja arvoihin liittyviin puheenvuoroihin 4. valokuvaaja hyödyntää ja mukauttaa sanatonta viestintää: (katsekontakti, äänen kuuluvuus, sävy ja puhenopeus, vartalon eleet ja asennot, tilanteeseen sopiva etäisyys)
Kuvaustilanteen haltuunottaminen	<ol style="list-style-type: none"> 5. valokuvaaja ottaa aktiivisen ja assertiivisen roolin kuvaustilanteen hallinnasta ja sen etenemisestä 6. valokuvaaja kuuntelee aktiivisesti ja hän antaa kuvattavan puhua tai tehdä kysymyksiä keskeyttämättä 7. valokuvaaja osaa arvioida, kuinka osoittaa mm. välittämistä, kunnioitusta ja tilannehuumoria <ol style="list-style-type: none"> i. verbaalisesti (tukea ilmaiseva keskustelu) ii. nonverbaalisesti
Kuvaustilanteen hallinta	<ol style="list-style-type: none"> 8. valokuvaaja osaa mukautua kuvaustilanteeseen ottaen huomioon kuvattavan henkilön yksilöllisesti <ul style="list-style-type: none"> • esitellessään kuvausideaa • ohjatessaan • suostutellessaan ja kannustaessaan • rohkaistessaan ja motivoitessaan • ylläpitäessään kuvattavan motivaatiota • antaessaan palautetta kuvauksesta 9. valokuvaaja osaa selventää ja havainnollistaa kuvauksen yksityiskohtia sekä edetä työskentelyssään tarkoituksenmukaisesti
Kuvattavan henkilön näkökulman ymmärtäminen	<ol style="list-style-type: none"> 10. valokuvaaja tunnistaa ammattieettisesti vaikeat kuvaustilanteet ja pystyy perustelemaan toimintansa arvojensa mukaisesti 11. valokuvaaja osaa huomioida ja kunnioittaa kuvattavan henkilön elämäntilannetta, joka saattaa vaikuttaa kuvaustilanteeseen ja sen mahdolliseen arkaluonteisuuteen (perhe, kulttuuri, sukupuoli, ikä, sosiaalinen status, hengellisyys)
Tiedottaminen ja yhteisymmärrys	<ol style="list-style-type: none"> 12. valokuvaaja osaa selittää asiat ymmärrettävästi, välttämättä turhaa terminologiaa 13. valokuvaaja osaa informoida kuvien julkaisuun liittyvistä järjestelyistä 14. kuvauslupa ja henkilötietojen tallentaminen

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Tutkimuksen tarkastelua ja pohdintaa

Tutkimuksen alussa määritellyt ja tutkimuksen analyysivaiheessa hioutuneet tutkimuskysymykset pyrkivät vastaamaan kolmijakoiseen tutkimusongelmaan. Ensimmäinen tutkimuskysymys käsitteli valokuvaajien suhtautumista vuorovaikutustilanteisiin ja siihen, millaiseen vuorovaikutukseen he pyrkivät. Toinen tutkimuskysymys pyrki kartoittamaan millaisia ammatillisia vuorovaikutustaitoja ja työmenetelmiä journalistiset valokuvaajat käyttävät työssään kuvaustilanteissa. Kolmas tutkimuskysymys puolestaan käsitteli millaisena valokuvaajat kokevat työn luonteen ja sen mahdolliset muutokset ja ristipaineet.

Teemahaastattelumateriaalia ja esimerkkejä erilaisista henkilökuvaustilanteista hyödyntämällä tavoitteena oli myös tunnistaa ja jaotella valokuvaajien vuorovaikutustaitoja ja sitä kautta luoda alustava alakohtainen taitoluokitustiivistelmä henkilökuvaustilanteissa. Tutkielman tulokset antavat tietoa valokuvaajien työn luonteesta, heidän hyödyntämistään vuorovaikutustaidoista sekä valokuvaajien suhtautumisesta vuorovaikutusosaamiseensa osana ammatti-identiteettiään. Tulokset osoittavat, että haastateltavat valokuvaajat pitävät vuorovaikutusosaamista tärkeänä ja olennaisena osana ammattitaitoaan. Tutkielmassa on kartoitettu valokuvaajien alakohtaista vuorovaikutusosaamista ja kuvaustilanteiden käsittely valokuvaesimerkkien kautta variaatioineen ilmentää aiheen moniulotteisuutta.

Tutkielman teoreettinen viitekehys rakentui ja jäsenyi tutkielmaan yhtäaikaaisesti tutkielman suunnittelun ja toteutuksen alkuvaiheessa. Tutkimuskysymykset puolestaan muotoutuivat lopulliseen muotoonsa analyysin valmistuessa. Aineistoa karttui huomattavasti enemmän kuin sitä pystyttiin analyysissä hyödyntämään. Henkilöhaastateltavien määrä koettiin riittäväksi.

Tutkielman analyysi rakentui yhdistämällä valokuvaajien haastattelumateriaaleja ja tutkijan teoreettista osaamista, ennako-oletuksia ja omia kokemuksia. Tutkimuksen lähtö-

kohtana ja tutkimusprosessin aikana ajatus tutkijan avoimen subjektiviteetin myöntämisestä vahvistui. Rohkeus toteuttaa omaa pohdintaa tutkijana vahvistui prosessin edetessä. (Eskola & Suoranta 2005, 210)

On huomioitava, ettei tutkija ole opiskellut puheviestintäkursseilla opintojensa aikana, vaan hän tutustui itsenäisesti tieteenalan teoreettiseen viitekehykseen. On ilmeistä, että tutkijan vahvempi teoreettinen oppineisuus syventäisi ja monipuolistaisi analyysin teoreettisia kytkeitä merkittävästi. (Eskola & Suoranta 2005, 180)

Tutkija tunnistaakin tutkielman heikkoutena ajoittaisen pinnallisuuden teorian ja haastattelumateriaalin analyysissä. Tutkija pyrki vähentämään hajanaista vaikutelmanvaraisuutta tyypittelemällä aineistoa ja pilkkoen analyysijä pienempiin lukijaystävällisempiin osiin. (Eskola & Suoranta 2005, 217) Haastateltavat edustivat valokuvaajia, jotka työskentelevät valokuvauksen eri osaamisalueilla. Aineistossa oli nähtävissä yhteneväisyyksiä ja haastatteluista nousi esiin sekä samankaltaisia että eriäviä tilannetulkintoja. Teema-haastattelun toteutus avoimena loi aineistolle rikkautta ja moniäänisyyttä, kun haastateltavat lähestyivät valokuvaamista eri lähtökohtia ja näkökulmia painottaen. Se oli toisaalta myös analyysia hankaloittavaa aineiston jäsentämisen ja tiivistämisen kannalta. Tavoitteena oli nostaa aineistosta kuvailevia esimerkkejä ja tapauksia välttämättä kuitenkin yleistämistä, koska kyseessä oli usein yhden henkilön näkemys ja tapa toimia tilannekohtaisesti.

Tutkimuksen teemahaastattelun toteuttaminen puolistrukturoituna olisi edistänyt analyysin laajuutta ja luotettavuutta, koska se olisi mahdollistanut haastateltavien ajatuksien ja kokemusten vertailun ja tarkastelun suhteessa toisiinsa kattavammin. Kuvaesimerkkien käsittely avoimesta asetelmasta käsin osoittautui myös problemaattiseksi. Kaikki haastateltavat valokuvaajat eivät tuoneet haastattelutilanteeseen valokuvia, eikä jälkikäteen toimitettujen kuvien mukana tullut tarkempia tietoja kuvaustilanteen toteuttamisesta pyynnöistä huolimatta. Johdonmukaisempi ja suunnitelmallisempi lähestymistapa valokuvaesimerkkien käsittelyyn olisi todennäköisesti estänyt sen, ettei osaa hienoista ja vahvoista henkilökuvaesimerkeistä olisi tarvinnut rajata pois analyysistä.

5.2 Tutkimuksen merkitys ja jatkotutkimusaiheet

Lehtivalokuvaajien työskentelyä ei ole tutkittu aikaisemmin ammatillisen ja alakohtaisen vuorovaikutusosaamisen näkökulmasta tarkasteltuna. Keskeisien vuorovaikutustaitojen tunnistaminen ja niiden jäsentäminen alustavaksi taitoluokitukseksi oli osa tutkimustehtävää. Perinteistä taitonäkökulmaa on kritisoitu laajalti muun muassa siitä, että taitoluokituksia käytettäessä professionaalisesti painotetussa vuorovaikutuskoulutuksessa on vaarana, että työelämän viestinnällisiä vaatimuksia kuvaavista tarve- ja taitojaotteluista tulee pirstaleisia, ammattitaidon päälle liimattavia vaatimus- ja tilannelistoja. Puheviestinnän tutkimuksessa ja opetuksessa painopiste tulisi siirtää uusien professionaalisten taitolistojen luomisesta ja niiden määrittelemisestä keskittymään paremminkin uudenlaiseen tapaan määritellä ammatillisen viestintäosaamisen käyttöyhteyksiä sekä ammatillisen viestinnän merkitystä ja taidon olemusta erilaisissa työtehtävissä ja -tilanteissa. (Hyvärinen 2011, 39- 40)

Tutkija ymmärtää kritiikin ja pitää sitä osittain hyvin oikeutettuna. Tutkija haluaisi korostaa, että valokuvaajien keskeisten vuorovaikutustaitojen tunnistaminen ja jäsentäminen alustavaksi taitoluokitukseksi toimii parhaimmillaan yhtenä työkaluna viestintäosaamisen arvioimisessa ja sen kehittämisessä. Valokuvaaja käyttää ja tarvitsee työskennellessään paljon erilaisia vuorovaikutustaitoja, mm. kykyä herättää luottamusta kuvattavassa ja kannatella kuvaustilanteita. Tiivistelmän vuorovaikutustaidoista ei ole tarkoituskaan kertoa yksiselitteisesti, kuinka valokuvaajan tulisi toimia kuvaustilanteissa. Parhaimmillaan se voi kuitenkin auttaa ymmärtämään syvemmin kuvaustilanteiden vuorovaikutussuhteiden olemusta ja valokuvaajan omia vahvuuksia, heikkouksia ja ominaista viestintätyyliä.

Tutkimuksen taitolistaus on luotu kuvaamaan henkilökuvaustilannetta yleisellä tasolla. Siinä ei ole painotettu mitään tiettyä kuvaustilannetta tai asetelmaa. Mahdollisessa jatkokehittelyvaiheessa listausta tulisi kehittää, jotta valokuvauksen eri lajityypit tulisivat paremmin huomioituksi.

Alakohtaisen puheviestintäosaamisen ja taitokompetenssin jatkotutkimus edistäisi sekä valokuvaajien että myös muiden luovilla aloilla työskentelevien viestintäalan ammattilaisten vuorovaikutuskoulutus- ja kehitystyötä.

Lähdeluettelo

- Aaltola, J. & Valli, R., (2001). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. Jyväskylä. Gummerus
- Alkula, T. & Pöntinen, S. & Ylöstalo, P., (1999). *Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät*. 1.-3-painos. Juva. WSOY
- Almonkari, M. & Isotalus, P., (toim.) (2009). *Akateeminen puheviestintä*. Helsinki. Finn
- Bateson, G., (1951). *Information and codification: A philosophical approach*. Teoksessa J. Ruesch & G. Bateson (toim.) *Communication: Social matrix of psychiatry*. New York. Norton
- Bauman, Z., (1990). *Thinking sociologically*. Oxford. Blackwell
- Bridge, K. & Baxter, L.A., (1992). *Blended friendships: Friends as work associates*. Western Journal of Communication
- Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S., (2000). *Handbook of Qualitative Research*. New York. Sage
- Eskola, J. & Suoranta, J., (2005). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino
- Gerlander, M. & Isotalus, P., (2010). *Professionaalisten viestintäsuhteiden ääriviivoja*. Puhe ja kieli 30 (1) Suomen Akatemian tutkimushanke. Vuorovaikutus professionaalisissa viestintäsuhteissa
- Grönfors, M., (1982). *Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät*. Helsinki. WSOY
- Grönfors, M. & Vilka, H. (toim.), (2011). *Laadullisen tutkimuksen kenttätutkimusmenetelmät*. Hämeenlinna. SoFia Sosiologi- Filosofiapu Vilka
- Hakkarainen, T. & Hyvärinen, M., (1999). *Puheviestintää oppimaan*. Jyväskylä. Jyväskylän yliopistopaino
- Hargie, O., (2006). *The Handbook of Communication Skills*. Lontoo. Routledge
- Hirsjärvi, S & Hurme, H., (1985). *Teemahaastattelu*. Helsinki. Gaudeamus
- Hirsjärvi, S & Hurme, H., (2011). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki. Gaudeamus

- Hyvärinen, M., (2011). *Alakohtainen vuorovaikutuskoulutus farmasiassa*. Väitöskirja. Tampere. Tampere Universitatis Press
- Isotalus, P., (toim.) (1994). *Puheesta ja vuorovaikutuksesta*. Jyväskylä. Jyväskylän yliopisto
- Kallio, H., (2006). *Point.: Tehoa ja taitoa työelämän esiintymistilanteisiin*. Hämeenlinna: Karisto
- Kansanen, A., (2000). *Puheviestinnän perusteet*. 20.painos. Porvoo: WSOY
- Metsämuuronen, J., (2006). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. 2 korjattu painos. Helsinki: International Methelp Ky
- Norton, R. (1983). *Communicator style. Theory, applications and measures*. Beverly Hills. Sage
- Puro, J-P., (1996). *Johdatus puheviestinnän teorioihin*. 3.painos. Jyväskylä: Gaudeamus
- Spitzberg, B.H. & Cupach, W.R., (1984). *Interpersonal communication competence*. Beverly Hills: Sage
- Spitzberg, B.H. & Duran, R.L., (1994). *To ward an ideological deconstruction of competence*. Paper presented at International Communication Association Conference, Sydney, Australia, 1994
- Spitzberg, B.H. & Dillard, J.P. (2002). *Social skills and communication*. Teoksessa M. Allen, R. W. Preiss, B. M. Gayle & N. A. Burrell (toim.) *Interpersonal communication research: Advances through meta-analysis*. Mahwah. Lawrence Erlbaum
- Syrjälä, L. (1994). *Etnografisen opetuksen tutkimus: kouluetnografia*. Teoksessa Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. ja Saari, S., Laadullisen tutkimuksen työpaja. Rauma. Kirjayhtymä Oy
- Valkonen, T., (2003). *Puheviestintätaitojen arviointi – näkökulmia lukiolaisten esiintymis- ja ryhmätaitoihin*. Väitöskirja. Jyväskylä. Jyväskylän yliopiston kirjasto
- Watzlawick, P., Bavelas, J.B. & Jackson, D.D., (1967). *Pragmatics of human communication*. New York. Norton

Haastattelut

Glad, Tomi. 28.2.2014.

Häkkilä, Kimmo. 10.3.2014.

Puputti, Tiina. 14.3.2014

Lehtoranta, Raine. 25.3.2014.

Liite 1: Farmaseuttien tunnistettuja keskeisiä vuorovaikutustaitoja

Esimerkkejä eri tutkimuksissa tunnistetuista farmaseutin keskeisistä vuorovaikutustaidoista. Marja-Leena Hyvärinen, 2011

Beardsley 2001

Kuunteleminen, nonverbaalinen viestintä, assertiivisuus, haastattelutaidot

Hargie, Morrow &

Woodman 1993; 2000

Kysyminen, kuunteleminen, assertiivisuus, selittäminen, nonverbaalinen viestintä, asiakassuhteen luominen, neuvontatilanteen aloittaminen, tilanteen päättäminen, ehdottaminen/vinkkien antaminen, henkilökohtaisten asioiden kertominen/avoimuus ja suostuttelu

Kimberlin 2006

Vuorovaikutuksen käynnistäminen, luottamuksellisen suhteen luominen, nonverbaalinen viestintä, potilastietojen keruu, ohjeiden antaminen, potilaan tukeminen suunnitellun hoidon noudattamiseen, potilaan rohkaiseminen vuorovaikutukseen ja ongelmanratkaisuun, tilanteen hallinta, tilanneherkkyys ja mukautuminen, ymmärtämisen varmistaminen ja neuvonnan päättäminen

Asiakastilanteen käynnistäminen ja orientoituminen tilanteeseen, asiakkaan tietojen kerääminen, lääkitysongelmien ja terveydentilan selvittäminen, asiakkaan mukaan ottaminen yhteiseen ongelmanratkaisuun, kysymystekniikka, nonverbaalinen viestintä, kuunteleminen, empatian osoittaminen

Planas ja Er 2008

Asiakastilanteen käynnistäminen ja orientoituminen tilanteeseen, asiakkaan tietojen kerääminen, lääkitysongelmien ja terveydentilan selvittäminen, asiakkaan mukaan ottaminen yhteiseen ongelmanratkaisuun, kysymystekniikka, nonverbaalinen viestintä, kuunteleminen, empatian osoittaminen

Stevenson ym. 2004

Empaattinen kuunteleminen, kysymysten käyttö, yhteinen neuvottelu ja päätöksenteko, asiakkaan näkökulman huomioon ottaminen ja kunnioittaminen (konkordanssi)

USP 2002

Ymmärrettävä kielenkäyttö, havainnollistaminen, empaattinen kuunteleminen, asioiden esittäminen loogisessa järjestyksessä, tilanteen ohjailu, kysyminen, sanaton viestintä (katsekontakti, äänen kuuluvuus, sävy ja puhenopeus, vartalon asento ja eleet, tilanteeseen sopiva etäisyys)

WHO 1998; 2003

Asiakaslähtöinen toiminta ja sen toteuttamiseen tarvittavat taidot: kysymysten käyttö, ohjeiden antaminen, tietolähteiden käyttö, asiakaslähtöinen ote neuvontaan

Liite 2: Teemahaastattelurunko

Teema 1. Valokuvaajan ammatillisen vuorovaikutustaitojen merkityksellisyys

- Kuinka tärkeänä pidät vuorovaikutustaitoja valokuvaajan työssä?
- Kuinka keskeinen rooli vuorovaikutustaidoilla on ajatellen valokuvaajan ammattitaitoa?
- Mitä vuorovaikutustaitoja pidät erityisen tärkeinä valokuvaajan työssä? Miksi?
- Millaisia vaikutuksia vuorovaikutustaidoilla voi olla työhön
  - positiivisessa ja negatiivisessa mielessä

Teema 2. Valokuvaajan ja kuvattavan välinen vuorovaikutussuhde

- Miten tärkeäksi koet toimivan vuorovaikutussuhteen kuvattavan kanssa?
- Mistä toimiva vuorovaikutus mielestäsi rakentuu?
- Miten asiakaslähtöisyys työssäsi ilmenee?
- Millaisia ammattieettisiä kysymyksiä työhösi liittyy?

Teema 3. Jännitteet ja konfliktit kuvaustilanteissa

- Ovatko konfliktit tai jännitteet tuttuja kuvaustilanteessa?
- Millaisia jännitteitä olet kuvaajana kokenut?
- Miten olet selvinnyt ko. tilanteista?
- Pystytkö mielestäsi vaikuttamaan konfliktien ja jännitteiden syntymiseen tai minimoimiseen? Miten?

Teema 4. Kuvaajan käsitys itsestään viestijänä; hallinta ja kehittäminen

- Mitkä vuorovaikutukset osa-alueet koet hallitsevan hyvin?
- Onko taitoja, joissa haluaisit kehittyä?

Teema 5. Valokuvaajan tyypillinen kuvauspäivä / keikka

- Kuvailitko kuinka valmistaudut kuvauksiin?
- Kuinka aloitat kuvaustilanteen? (Esittely, ideointi, ohjaus)
- Kuinka hallitset kuvaustilannetta?
- Jälkikäsitteilytyön?